

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

13.05 – КМР. №1697 “С” 2022.11.14.29 ПЗ

НУБІП України

МАЛИШОК АЛІНИ ДМИТРІВНИ

2023 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет землевпорядкування

УДК 332.362:528.8

НУБІП України

ПОГОДЖЕНО

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан факультету

Завідувач кафедри

землевпорядкування

Кафедри управління земельними ресурсами

НУБІП України

д.е.н., проф. Євсюков Т. О.

д.е.н., проф. Дорош О. С.

(підпис)

(ПБ)

(підпис)

(ПБ)

“ ” 2023 р.

“ ” 2023 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель»

Спеціальність – 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма – Геодезія та землеустрій

Орієнтація освітньої програми – освітньо-професійна

НУБІП України

Гарант освітньої програми

доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь та вчене звання)

МАРТИН

Андрій

(підпис)

НУБІП України

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь та вчене звання)

ДОРОШ

Ольга

(підпис)

НУБІП України

Виконала

МАЛИШОК

(підпис)

Аліна

КИЇВ - 2023

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет землепорядкування

ЗАТВЕРДЖУЮ

НУБІП України

Завідувач кафедри

Геодезії та картографії

д.е.н., проф. _____ Ольга ДОРОШ

(підпис)

(ДПБ)

НУБІП України

“ ” 2022 р.

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ

НУБІП України

Малишок Аллі Дмитрівні
Спеціальність – 193 «Геодезія та землеустрій»
Освітня програма – Геодезія та землеустрій
Орієнтація освітньої програми – освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель», затверджена наказом ректора НУБіП України від 14 листопада 2022 р. № 1697 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: нормативно-правові акти за обраним напрямом досліджень; дані державної статистичної звітності; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні та нормативно-правові засади використання та охорони земель
2. Орієнтири та пріоритети з розподілу повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері охорони та раціонального використання земель
3. Проблеми та перспективи удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель

Дата видачі завдання 15.11.2022 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи, д.е.н., проф.

Ольга ДОРОШ

(підпис)

Завдання прийняв до виконання

Аліна МАЛИШОК

(підпис)

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

1.1 Законодавче забезпечення регулювання в галузі використання та охорони земель

1.2 Сутність проблем в управлінських та організаційно-правових підходах у сфері охорони та раціонального використання земель

1.3 Світова практика управління та правового регулювання у сфері охорони земель й пропозиції для імплементації в національне законодавство

РОЗДІЛ 2. ОРІЄНТИРИ ТА ПРІОРИТЕТИ З РОЗПОДІЛУ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

2.1. Організаційно-правові підходи у сфері охорони та раціонального використання земель

2.2. Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері раціонального використання земель і їх охорони.

2.3. Здійснення державного контролю за використанням і охороною земель в умовах децентралізації влади

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ПІДХОДІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

3.1 Проблемні питання управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель

3.2 Перспективи удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель

3.3. Концепт розподілу функцій управління раціональним використанням та охороною земель на місцевому рівні в контексті розвитку територіальних громад

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НУБІП України

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується загостренням правових, організаційних, економічних, екологічних і соціальних питань, що пов'язані з використанням сільських територій.

Складність ситуації зумовлена тим, що відбувається динамічна зміна організаційних структур центральних органів виконавчої влади у системі стратегічного планування використання земель. До того ж потрібно визнати наявність різних, іноді протилежних, політичних інтересів та соціальне незадоволення діями влади щодо вирішення земельних питань.

До негативних моментів також слід віднести розпорошеність законодавчих актів, іноді відмічається їх невідповідність один одному. Відмічається збільшення кількості порушень земельного законодавства та загострення екологічних проблем у сфері землекористування. Зважаючи на вищевикладене вважаємо обрану тему актуальною.

Мета роботи. Дослідити управлінські та організаційно-правові підходи у сфері охорони та раціонального використання земель.

Завдання роботи:

- Розглянути законодавче забезпечення регулювання в галузі використання та охорони земель;
- Описати сутність проблем в управлінських та організаційно-правових підходах у сфері охорони та раціонального використання земель;
- Проаналізувати світову практику управління та правового регулювання у сфері охорони земель й пропозиції для імплементації в національне законодавство;
- Визначити організаційно-правові підходи у сфері охорони та раціонального використання земель;

НУБІП України

- Проаналізувати повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері раціонального використання земель і їх охорони;

НУБІП України

- Описати здійснення державного контролю за використанням і охороною земель в умовах децентралізації влади;
- Проаналізувати проблемні питання управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель;

НУБІП України

- Визначити перспективи удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель

Об'єкт дослідження. Управлінські та організаційно-правові підходи у сфері охорони та раціонального використання земель.

Предмет дослідження. Особливості управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель.

НУБІП України

Методи дослідження. В процесі написання роботи було застосовано загальнонаукові та спеціально-наукові методи наукового пізнання. Такі загальнонаукові методи як формально-логічний, методи аналізу та синтезу,

НУБІП України

системно-структурний метод. Також використано спеціально-наукові методи, такі як юридико-догматичний.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 92 сторінок.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

1.1 Законодавче забезпечення регулювання в галузі використання та охорони земель

В останні роки в результаті нераціонального використання природних ресурсів довкіллю завдано значних збитків. Особливу загрозу становить стан земельних ресурсів, який можна охарактеризувати як критичний. Це пояснюється

поширенням деградаційних процесів, які негативно позначаються на якісному стані земель і ґрунтів. З поміж багатьох видів деградації ґрунтів найпоширенішим видом є фізична деградація, стрімко падає й вміст гумусу в ґрунтах (упродовж останніх 100 років такі втрати сягають від 20 до 30% органічного вуглецю), знижується вміст поживних елементів у ґрунтах (йдеться про дефіцит вуглецю) та макроелементів (щорічний дефіцит яких із розрахунку на гектар становить від 50 до 100 кг). Маємо також проблему й із забрудненням орних земель важкими металами, пестицидами, нафтопродуктами й радіоактивними елементами (близько 20% площ орних земель). [1]

Окрім того, визначені Земельним кодексом України, зокрема статтею 165, нормативи у галузі охорони земель і відтворення родючості ґрунтів як для органів державної влади, для власників земель, землекористувачів та інших зацікавлених осіб мали б стати бар'єром за який переступати неможливо.

Відповідно дотримання цих нормативів убезпечило б земельні ресурси від негативного впливу на них і не набули б такого критичного стану, про що велось вище.

Кризова ситуація із станом найціннішого ресурсу держави з веденням військових дій в Україні лише поглиблюватиметься. Адже матимемо проблеми з ще одним видом забруднення – техногенним. Для України й українців втрата цінних продуктивних земель, погіршення їх екологічних функцій мають «...розглядатись як загроза економічній незалежності й навіть національній

безпеці України», тому їх відновлення, раціональне використання має стати «...запорукою сталого соціально-економічного розвитку держави» [2]

Тому досягнення екологічної безпеки у землекористуванні в умовах, що склались, мають стати першочерговим заходом у цій сфері передусім для органів державного управління.

Перші кроки до екологізації виробництва в Україні було зроблено у 1997-1998 роках. Це створення Національної комісії сталого розвитку при Кабінеті Міністрів України та прийняття Верховною Радою України «Основних напрямів державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки». В цих документах законодавчо визначено пріоритети і стратегію гармонійного розвитку виробничого та природо-ресурсного потенціалу держави.

У вересні 2013 року було прийнято Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який набрав чинності 09.01.2014 року. Це наступний крок на шляху до екологізації землекористування у нашій країні. Згідно цього закону законодавство України у сфері органічного виробництва складається з Конституції України, Земельного, Лісового, Водного, Цивільного та Господарського кодексів України, законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про безпеку та якість харчових продуктів», «Про підтвердження відповідності», цього Закону та інших законів України, міжнародних договорів України, інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в цій сфері [3].

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку.

Основою для розроблення Стратегії стали 17 глобальних Цілей сталого розвитку на період до 2030 року, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» та Оновлена стратегія сталого розвитку ЄС. Стратегія також ґрунтується на SWOT-аналізі та аналізі прогалин політики, законодавчих актів, програм і планів у

НУБІП України

восьми сферах діяльності: економіка, соціальна політика, природокористування та охорона довкілля, сільське господарство, енергетика, транспорт, регіональний і місцевий розвиток, освіта та наука.

НУБІП України

Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року обговорювався на регіональних та національних консультаціях у червні-грудні 2016 року за участі представників центральних та місцевих органів влади з усіх регіонів України,

НУБІП України

депутатів різних рівнів, науковців, освітян, представників громадянського суспільства, експертів професійних об'єднань, бізнесу, ЗМІ та міжнародних організацій.

НУБІП України

Ця стратегія встановлює стратегічні та операційні цілі щодо переходу країни до інтегрованого економічного, соціального та екологічного розвитку до 2030 року. Крім того, вона деталізує організаційні основи реалізації Стратегії,

НУБІП України

напрями міжінституційної та міжгалузевої взаємодії, а також основні рушійні сили та інструменти її реалізації.

НУБІП України

Кардинальні зміни, пов'язані з Революцією гідності та курсом на євроінтеграцію, обумовлюють можливість побудувати нову Україну на принципах сталого розвитку, верховенства права, захисту прав людини, демократії, солідарності, належного врядування. У 2030 році Україна вбачається

НУБІП України

країною, в якій заліковані рани, спричинені воєнними діями на сході України, і яка розвивається за принципами сталого розвитку. Але, зараз необхідно

НУБІП України

зазначати, що це вбачалося до 24 лютого 2022 року до повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.

НУБІП України

Стратегія мала на меті підтримувати високий рівень і якість життя громадян України, сприяти створенню позитивних умов для нинішніх і майбутніх поколінь, запобігати деградації природних екосистем шляхом

НУБІП України

прийняття «альтернативної моделі економічного зростання», заснованої на принципах сталого розвитку. З досягненням цієї мети пов'язані культурні традиції та світові зобов'язання українського народу. [1]

НУБІП України

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» регулює відносини у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною [4].

НУБІП України

Закон України «Про державний земельний кадастр» регулює відносини з приводу створення єдиної державної геоінформаційної системи відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, даних про кількісну та якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами. Державний земельний кадастр є основним засобом реалізації земельної політики держави, що дає можливість отримати інформацію про землі та земельні ділянки України з використанням можливостей Інтернет-сервісів. [5]

НУБІП України

Автоматизована Національна кадастрова система мінімізує дублювання робіт із збору та реєстрації геопросторових даних; забезпечує сумісність даних від різних виробників; усуває необґрунтовані бар'єри та обмеження в інформаційній взаємодії виробників і споживачів даних; забезпечує постійний моніторинг стану природних ресурсів країни (земель в тому числі); сприяє створенню національної системи технічних регламентів та стандартів в сфері геоінформатики, гармонізованих з міжнародними стандартами, що інтегрує Україну в процес побудови європейської інфраструктури геопросторових даних; забезпечує рівноправний та відкритий доступ споживачів до геопросторових даних; розширює ринкові відносини у сфері топографо-геодезичної, картографічної, кадастрової та геоінформаційної діяльності.

НУБІП України

Ця система має досить широкі можливості, але використовується не повністю. Користувачам можуть надаватись платні послуги щодо інформації про

НУБІП України

НУБІП УКРАЇНИ

земельні ділянки. Але впровадженню цих послуг повинен передувати зростаючий попит населення на них та законодавство країни.

НУБІП УКРАЇНИ

Закон України «Про охорону земель» визначає правові, економічні та соціальні основи охорони земель з метою забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля [6].

НУБІП УКРАЇНИ

Доцільно регламентувати механізм відшкодування збитків, завданих навколишньому середовищу внаслідок порушених земель, який визначається природно-технічними умовами порушених земель, їх розміщенням у різних природних зонах, організацією та освоєнням території, ускладненням конфігурації господарських угідь. Отримані кошти слід направляти на поліпшення порушених земель.

НУБІП УКРАЇНИ

Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» визначає правові, економічні та соціальні основи організації здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і спрямований на забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорону довкілля [7].

НУБІП УКРАЇНИ

Закон України «Про оцінку земель» визначає правові засади проведення оцінки земель, професійної оціночної діяльності у сфері оцінки земель в Україні та спрямований на регулювання відносин, пов'язаних з процесом оцінки земель, забезпечення проведення оцінки земель, з метою захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин у питаннях оцінки земель, інформаційного забезпечення оподаткування та ринку земель [8].

НУБІП УКРАЇНИ

Згідно з чинним законодавством результати нормативної грошової оцінки є базою для справляння земельного податку, фіксованого сільськогосподарського податку, що використовується на збереження та покращення ґрунтів, орендної плати за земельні ділянки державної або комунальної власності, визначення мінімального розміру орендної плати за

НУБІП України

земельну частку (пай), державного мита при обміні, спадкуванні та даруванні земельних ділянок.

За період після проведення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення (з 1995 року і до сьогодні) відбулися значні зміни в аграрному секторі економіки нашої держави. Суттєво змінилася структура виробництва та форми господарювання землею.

Важливість використання нормативної грошової оцінки земель у регулюванні земельних відносин та впровадженні екологобезпечного землекористування потребує підтримання її на сучасному рівні, приведення у відповідність зі змінами, що відбулися.

На сьогодні нормативну грошову оцінку земель проведено лише у 564 населених пунктах, що становить 61,3% від їх загальної кількості.

Для виконання вимог чинного законодавства у сфері оцінки земель необхідно також завершити роботи з проведення нормативної грошової оцінки земель населених пунктів.

Удосконалення нормативної грошової оцінки земель дозволить досягти соціальної справедливості в оплаті за використання земельних ресурсів. Одним з основних законів, для якого направлена на покращення системи охорони ґрунтів, є Закон України «Про землеустрій».

Згідно цього закону землеустрій – це сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил [9].

Слід зазначити, що землеустрій є основним державним важелем для переходу землевласників та землекористувачів на екологобезпечне землекористування.

Головною метою землеустрою є забезпечення переходу на екологобезпечне землекористування.

НУБІП України

З огляду на зазначене вище, завданнями землеустрою на сучасному етапі земельної реформи повинні бути:

- складання проектів землекористувань новостворених сільськогосподарських підприємств;

- виконання роботи з інвентаризації земельних угідь, поновлення ґрунтових і геоботанічних обстежень території реформованих сільгосп підприємств;

- виявлення земель сільськогосподарського призначення, що використовуються нерационально землевласниками та землекористувачами і вжиття заходів щодо їх перерозподілу;

- здійснення консолідації земель резервного фонду та земель запасу в межах адміністративних районів з метою забезпечення ефективного їх використання шляхом передачі в оренду на конкурентних засадах;

- здійснення консервації деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь, складання проектів землеустрою з агроекологічним обґрунтуванням території новостворених сільськогосподарських підприємств;

- складання планів обмежень (сервітутів) використання земель;

- проведення розмежування земель з установленням меж територій з особливим режимом використання (природоохоронні, рекреаційні та заповідні).

На місцевому рівні органи місцевого самоврядування повинні визначати концепцію землекористування, формувати бюджет, де б мали місце виділення коштів на проведення земельної реформи, виконання робіт з екологізації землекористування тощо.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що екологізація землекористування в країні неможлива без відповідної нормативно-правової бази, яка зможе забезпечити виконання заходів з охорони земель. При розробці нормативно-правової бази недостатньо уваги приділяється саме екологічному регулюванню землекористування. Недосконалість законодавчої бази з цього питання

НУВБІП України призводить до безсистемного використання землі, високої розораності території та деградаційних процесів.

1.2 Сутність проблем в управлінських та організаційно-правових підходах у сфері охорони та раціонального використання земель

В умовах сучасних соціальних, економічних та правових перетворень сфера земельних відносин перебуває у центрі особливої уваги. Крім того, додаткового роз'яснення потребує питання щодо наявної системи органів управління земельними ресурсами України, яка є досить складною категорією.

Органи управління в галузі використання та охорони земель, як зауважують Ю.В.Корнєєв та М.О.Мацелик, мають розгалужену систему, яка діє у межах повноважень, визначених земельним та іншими галузями права України.

Зазначена система функціонує як єдиний взаємопов'язаний механізм [10, с. 97].

О.М.Шуміло виокремлює повноваження представницьких та виконавчих органів влади у галузі земельних відносин. До представницьких органів він зараховує: Верховну Раду України, Верховну Раду АРК, обласні ради, Київську і Севастопольську міські ради, районні ради, районні у містах ради, сільські, селищні, міські ради. Виконавчими органами у галузі земельних відносин, на його думку, є: Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів, державний орган приватизації, Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації [11, с.34–54].

Зважаючи на підхід, запропонований А.М.Мірошніченком, систему органів управління земельними ресурсами України становлять:

1. органи загальної компетенції;
2. органи міжгалузевої компетенції;
3. органи галузевої компетенції;
4. спеціально уповноважений орган із питань земельних ресурсів

[12;13,с.321].

НУБІП України

Зважаючи на зазначене, а також беручи до уваги сучасне законодавче підґрунтя, проаналізуємо систему органів управління земельними ресурсами в

Україні. Особливістю управління в галузі використання та охорони земель

організаційно-правову діяльність щодо забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та їх охорони і вирішують інші завдання, зараховані до їх компетенції (розвиток економіки, соціальної сфери, національної безпеки та оборони тощо) [12,с.97].

До системи органів загальної компетенції, які здійснюють управління у галузі використання та охорони земель, належать: Верховна Рада України. Відповідно до ст. 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент

- Верховна Рада України [14]. Відповідно до ст. 6 Земельного кодексу

України до повноважень Верховної Ради України в галузі земельних відносин належить:

- ухвалення законів у галузі регулювання земельних відносин;
- визначення засад державної політики в галузі використання та охорони земель;
- затвердження загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель;
- установа і зміна меж районів і міст;
- погодження питань, пов'язаних зі зміною цільового призначення особливо цінних земель державної та комунальної власності, припиненням права постійного користування ними відповідно до ЗК України;
- вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до Конституції України [14];

• Кабінет Міністрів України. Відповідно до ст.113 Конституції України Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний

НУБІП України

Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України [14].

До повноважень Кабінету Міністрів України в галузі земельних відносин

(згідно зі статтею 13 ЗК України) належить:

- розпорядження землями державної власності в межах, визначених ЗК України;
- реалізація державної політики у галузі використання та охорони земель;
- викуп земельних ділянок для суспільних потреб у порядку, визначеному законом;
- координація проведення земельної реформи;
- розроблення і забезпечення виконання загальнодержавних програм використання та охорони земель;
- організація ведення державного земельного кадастру, державного контролю за використанням і охороною земель та здійснення землеустрою;
- встановлення порядку проведення моніторингу земель;
- внесення до Верховної Ради України пропозицій щодо встановлення та зміни меж районів, міст;
- вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону [15].

На основі ч.2 ст.84 ЗК України право державної власності на землю набувається і реалізується державою через органи виконавчої влади відповідно до повноважень, визначених ЗК України. Так, Кабінет Міністрів України:

передає земельні ділянки із земель державної власності у власність або у користування у випадках, визначених ст.149 ЗК України, та земельні ділянки дна територіального моря, а також у користування земельні ділянки зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (ч.8 ст.122 ЗК України); здійснює за погодженням із Верховною Радою України продаж

НУБІП України земельних ділянок, що перебувають у власності держави, крім земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації, іноземним

державам та іноземним юридичним особам (ч.1 ст.129 ЗК України); має право

НУБІП України приймати рішення щодо вилучення земельних ділянок державної власності, які перебувають у постійному користуванні, для суспільних та інших потреб (ч.2 ст.149 ЗК України); надає дозвіл на проведення розвідувальних робіт на землях

заповідників, національних дендрологічних, ботанічних, меморіальних парків,

поховань і археологічних пам'яток (ч.3 ст.97 ЗК України); здійснює інші

повноваження [15];

– органи місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування

(обласні, Київська і Севастопольська міські, районні, районні у містах,

сільські, селищні та міські ради) виконують управлінські функції у сфері

земельних відносин відповідно до статей 8–12 ЗК України [4], законів

України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року,

«Про столицю України – місто-герой Київ» від 15 січня 1999 року. До їх

повноважень належать: розпоряджання землями територіальних громад;

підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних

НУБІП України ділянок із земель державної власності, що проводять органи виконавчої влади; установа та зміна меж відповідних адміністративно-

територіальних одиниць; організація землеустрою; забезпечення реалізації

державної політики в галузі використання та охорони земель та інші [15;

16; 17];

НУБІП України – місцеві органи виконавчої влади. Повноваження місцевих державних адміністрацій визначено в ст.17 ЗК України [15] та ст. ст.16, 21 Закону

України від 9 квітня 1999 року «Про місцеві державні адміністрації» [18].

Вони розпоряджаються землями державної власності у межах, визначених

ЗК України, беруть участь у розробленні та забезпеченні виконання

загальнодержавних і регіональних програм із питань використання та охорони

земель; координують здійснення землеустрою та державного контролю за

використанням та охороною земель; готують висновки щодо надання або вилучення (викупу) земельних ділянок; викупувають земельні ділянки для суспільних потреб у межах, визначених ЗК України; готують висновки щодо встановлення та зміни меж сіл, селищ, районів, районів у містах та міст; здійснюють контроль за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок; координують діяльність державних органів земельних ресурсів; уносять до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо встановлення та зміни меж районів, міст у порядку, визначеному законом; вирішують інші питання у галузі земельних відносин відповідно до закону [15; 17].

Міжгалузевими органами (компетенція цих органів охоплює певний функціональний напрям діяльності) є:

- Міністерство економіки України (Мінекономіки), що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується

Кабінетом Міністрів України. Мінекономіки є головним органом у системі

центрального органів виконавчої влади, що забезпечує формування та

реалізацію державної політики у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері

Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в

агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного

законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм

власності, родючості ґрунтів (п.1 Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. №459 (в

редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2019 р.

№838) [18]; бере участь у моніторингу та охороні земель

сільськогосподарського призначення тощо (ст.15 ЗК України, ст.18 Закону

НУБІП України

України «Про охорону земель» [6], ст. 8 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [7]);

- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) (ст. 14, 14-1 ЗК України, ст. 17 Закону України «Про охорону земель» [6], ст. 20 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [4], ст. 7 Закону України «Про державний контроль за використанням і охороною земель» [7]), що є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр щодо здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів.

Зокрема, серед основних завдань Міндовкілля виокремлено забезпечення формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, охорони та раціонального використання земель, державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про раціональне використання, відтворення і охорону природних ресурсів, використання та охорону земель, екологічну та радіаційну безпеку, оцінку впливу на довкілля (пункти 1, 3 Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614) [14];

– Державне агентство України з управління зоною відчуження (ДАЗВ), яке (відповідно до покладених на нього завдань у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення) вповноважене: затверджувати схеми землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель відповідно до закону; погоджувати проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж території природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, лісогосподарського призначення, земель водного фонду та

НУБІП України

водоохоронних зон, обмежень у використанні земель та їх режимоутворювальних об'єктів відповідно до закону; видавати містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки відповідно

НУБІП України

до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»; затверджувати разом із Міндовкілля положення про території та об'єкти природно-заповідного фонду, утворені в зоні відчуження та зоні безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (п.4 Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. №564) [20];

НУБІП України

– Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП), що здійснює низку повноважень у галузі використання територій історико-культурного призначення (ст.5 Закону України «Про охорону культурної спадщини» [21,22], п.3 Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2019 р. №885);

НУБІП України

– Міністерство оборони України (Міноборони), що забезпечує використання територій, виокремлених для потреб Збройних Сил (Положення про Міністерство оборони України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. №730) [23]);

НУБІП України

– Фонд державного майна України (ст. К7-1 та ін. ЗК України, п.6 ч.1 ст.5 Закону України від 9 грудня 2011 р. № 4107-VI «Про Фонд державного майна України» [24]), що розпоряджається деякими земельними ділянками державної власності. Галузеві органи (здійснюють повноваження у певній галузі). Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінрегіон) здійснює нормативно-правове регулювання територій шляхом видання будівельних норм (ст. 9 Закону України «Про

регулювання містобудівної діяльності» [25], ст. 6 Закону України «Про будівельні норми» [26]).

Мінрегіон є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у сфері житлово-комунального господарства, державну політику у сфері поводження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду у сфері контролю житлово-комунального господарства та у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель (Положення про Міністерство розвитку громад та територій України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. №197 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. №850 [27]));

– Міністерство інфраструктури України (Мінінфраструктури) здійснює низку повноважень щодо земель транспорту та зв'язку (ст.12 Кодексу торговельного мореплавства України [28]).

Мінінфраструктури є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінінфраструктури є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах автомобільного, залізничного, морського та річкового транспорту, надання послуг поштового зв'язку, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері авіаційного транспорту та використання повітряного

НУБІП України простору України, розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, морського та річкового транспорту, дорожнього господарства, навігаційно-гідрографічного забезпечення судноплавства,

торговельного мореплавства з питань безпеки на автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному, морському та річковому транспорті, а також державного нагляду (контролю) за безпекою на

автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному, морському та річковому транспорті (крім сфери безпеки

мореплавства суден флоту рибної промисловості) (Положення про Міністерство інфраструктури України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. №460 [29]);

– Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство)

здійснює низку повноважень у галузі меліорації земель та використання земель водного фонду (ст.16 Закону України від 14 січня 2000 р. №1389-ХІV «Про меліорацію земель» [30]).

Спеціально вповноваженим органом у галузі земельних відносин (у ст.15-1 ЗК України та інших положеннях цього кодексу вжито термін «центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин») є Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр).

Водночас постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. №15 «Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру» визначено, що основними завданнями Держгеокадастру є: реалізація державної політики у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних

відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів; надання адміністративних послуг згідно із законом

у відповідній сфері; внесення на розгляд Міністра розвитку економіки, торгівлі

та сільського господарства пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів [27].

Отже, беручи до уваги те, що земельні ресурси – це «сукупні ресурси (запаси) земельної території як просторового базису господарської діяльності і розселення людей, засобу виробництва її біологічної продуктивності та екологічної сталості середовища життя» [28, с.11], варто зазначити, що управління ними здійснюється доволі розгалуженою системою органів. Повноваження органів управління земельними ресурсами нашої країни полягають у забезпеченні як раціонального, так і ефективного використання земель усіма суб'єктами господарювання відповідно до земельного законодавства України.

1.3 Світова практика управління та правового регулювання у сфері охорони земель й пропозиції для імплементації в національне законодавство

Нормативно-правові акти Європейського Союзу виконують вагомую роль у регулюванні земельних відносин в державах-членах ЄС. Так, відповідно до проекту Договору про запровадження Конституції для Європи (2003/C169/01), ухваленого консенсусом Європейського Конвенту 13 червня та 10 липня 2003 р., Рада Міністрів одностайно ухвалює європейські закони чи європейські рамкові закони, що запроваджують заходи щодо використання земельних ресурсів, за винятком організації збирання та утилізації відходів. Реалізація курсу на європейську інтеграцію України зумовлює необхідність проведення імплементації у національне земельне законодавство вимог ЄС.

НУБІП України

Відповідно до ст.51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [31]

важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення сучасного і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства. Україна буде вживати заходів для забезпечення поступового приведення у відповідність законодавства з законодавством Співтовариства.

Адаптацією земельного законодавства є процес узгодження законів України та інших нормативно-правових актів, які є джерелами земельного права України, із *acquis communautaire*. *Acquis communautaire* (*acquis*) – це правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського

співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. Водночас необхідно враховувати, що у ЄС діє принцип верховенства права ЄС над національним правом, що знайшов свої

підтвердження у рішеннях Суду ЄС. Так, у рішеннях Суду Європейських Співтовариств у справі 26/62, *NV Algemene Transporten Expeditie Onderneming van Gend v. Nederlandse Administratie der Belastingen*, у справі 6/64, *Flaminio Costa v. ENEL* та у справі *Variola v. S. P. Administratione Italiana delle Finanze* закріплено:

- принцип пріоритету права ЄС над національним правом країн-членів (принцип верховенства права ЄС);

- принцип прямого застосування права ЄС (принцип прямої дії права ЄС).

Про масштаби впливу права ЄС свідчить те, що близько 80% законів та інших правових актів в економічній і соціальній сферах, які у минулому належали до компетенції держав, виробляються органами Союзу і є єдиними для всіх його членів [32, с.120].

Загальні засади та напрями адаптації земельного законодавства України до законодавства ЄС визначені у загальнодержавній програмі імплементації у

НУБІП України
законодавство України законодавства Європейського Союзу, затвердженій
Законом України від 18 березня 2004 р. [33].

Адаптація законодавства України є планомірним процесом, що включає
НУБІП України
декілька послідовних етапів, на кожному з яких повинен досягатися певний
ступінь відповідності законодавства України до *acquis* Європейського Союзу. На
першому етапі виконання Програми, який розрахований до завершення дії Угоди
про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими
співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р., пріоритетними
сферами, в яких здійснюється адаптація законодавства України, є, зокрема,
сфери охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин, а також довкілля.

Підписання та ратифікація Верховною Радою України у вересні 2014 р.
Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом,
Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами –
НУБІП України
з іншого [34] є істотним поштовхом до активізації процесів імплементації у
національне земельне законодавство вимог ЄС. Адаптація земельного
законодавства України до *acquis communautaire* не визначається як окремий
напрямок приведення національного законодавства України у відповідність до
вимог ЄС. Проте в окремих статтях Угоди про асоціацію зазначається про заходи
Сторін щодо забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля,
невід'ємною складовою якого є земельні ділянки та земельні ресурси. Зокрема в
Угоді про асоціацію закріплюється:

НУБІП України
– необхідність визнання Сторонами важливості як найповнішого врахування
економічних, соціальних та екологічних інтересів не тільки свого
відповідного населення, а й прийдешніх поколінь і гарантування того, що
економічний розвиток, екологічна та соціальна політика підтримується
спільно (ст. 289);
– важливість міжнародного управління з питань охорони навколишнього
середовища та угод як відповідь міжнародного співтовариства на
глобальні й регіональні проблеми у сфері охорони навколишнього

НУБІП України середовища, водночас Сторони гарантують, що їхня екологічна політика

ґрунтуватиметься на принципі обережності та принципах, які вимагають застосування превентивних заходів, відшкодування в пріоритетному

НУБІП України порядку шкоди, заподіяної навколишньому середовищу, та сплати штрафу забруднювачем навколишнього середовища (ст. 292);

співробітництво Сторін з метою сприяння обґрунтованому та раціональному використанню природних ресурсів відповідно до цілей

НУБІП України сталого розвитку для зміцнення зв'язків у сфері торговельної та екологічної політики та практики Сторін (ст. 292);

розвиток і зміцнення Сторонами співробітництва з питань охорони навколишнього середовища, що має сприяти реалізації довгострокових

цілей сталого розвитку і зеленої економіки. Передбачається, що посилення

НУБІП України природоохоронної діяльності матиме позитивні наслідки для громадян і підприємств в Україні та ЄС, зокрема, через покращення системи охорони

здоров'я, збереження природних ресурсів, підвищення економічної та

природоохоронної ефективності, інтеграції екологічної політики в інші

НУБІП України сфери політики держави, а також підвищення рівня виробництва завдяки сучасним технологіям.

Співробітництво здійснюється з урахуванням інтересів Сторін на основі

рівності та взаємної вигоди, а також беручи до уваги взаємозалежність, яка існує

між Сторонами у сфері охорони навколишнього середовища, та багатосторонні

НУБІП України угоди у цій сфері (ст. 360).

У Додатку XXXVIII до Глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди

про асоціацію передбачено необхідність наближення земельного законодавства

НУБІП України України до правових приписів ЄС шляхом врахування Поправки до Регламенту Комісії (ЄС) № 1973/2004 від 29 жовтня 2004 р., який встановлює детальні

правила впровадження Регламенту Ради (ЄС) № 1782/2003 стосовно схем

підтримки, що надаються згідно з Розділами IV та IVa цього Регламенту та

НУБІП УКРАЇНИ

використання виведених з господарського використання земель для виробництва сировини. Ратифікуючи Угоду про асоціацію, Україна встановила низку застережень щодо заснування, зокрема стосовно права власності на землю.

НУБІП УКРАЇНИ

Так, іноземні громадяни і особи без громадянства не мають право набувати прав власності на землю сільськогосподарського призначення. Іноземні громадяни і особи без громадянства не мають права на безоплатне отримання

НУБІП УКРАЇНИ

земельних ділянок, які знаходяться у державній та муніципальній власності, або приватизацію земельних ділянок, які попередньо надавалися їм для використання.

НУБІП УКРАЇНИ

Іноземні юридичні особи можуть набувати права власності лише на земельні ділянки несільськогосподарського призначення на території населених пунктів у разі придбання об'єктів нерухомого майна, пов'язаних з

НУБІП УКРАЇНИ

підприємницькою діяльністю в Україні та поза межами території населених пунктів – у разі придбання об'єктів нерухомого майна. Нема обмежень на оренду землі іноземцями та іноземними юридичними особами. Набуття, придбання, а

НУБІП УКРАЇНИ

також оренда чи лізинг нерухомого майна іноземними фізичними особами і юридичними особами можуть вимагати дозволу.

НУБІП УКРАЇНИ

Окрім Угоди про асоціацію, окремі напрями імплементації у земельне законодавство України *acquis communautaire* закріплено також у інших нормативно-правових актах, зокрема:

НУБІП УКРАЇНИ

- З метою підтримки процесу економічних перетворень в Україні Спільною стратегією Європейського Союзу щодо України, схвальною Європейською Радою 11 грудня 1999 р., передбачено проведення земельної реформи, що є необхідним для забезпечення, серед іншого, можливості використання

НУБІП УКРАЇНИ

права довгострокової оренди землі як застави під позики, що забезпечить зростання обсягу інвестицій у сільськогосподарську галузь. У земельно-правовій науці В. В. Носік наголошує, що в сучасних умовах розробка нової юридичної моделі розвитку земельної реформи за визначеними у

НУБІП УКРАЇНИ

Стратегії сталого розвитку напрямами має: по-перше, ґрунтуватись на

експертній оцінці сучасних земельних правовідносин з урахуванням економічних, соціальних, правових, демографічних наслідків земельних перетворень; по-друге, потребує перегляду всієї законодавчої і нормативно-правової бази правового регулювання земельних відносин на місцевому, регіональному і національному рівнях; по-третє, вимагає скасування Земельного кодексу України та інших законів і підзаконних актів, які суперечать ст.ст.13, 14, 41, 141 Конституції України або не відповідають вимогам дерегуляції, децентралізації у сфері використання та охорони землі, використання земельних ділянок у господарській діяльності; по-четверте, необхідною є розробка нової законодавчої бази регулювання земельних відносин на основі Конституції України [35, с.211].

Для забезпечення структурних реформ в Україні відповідно до Плану дій «Україна – Європейський Союз» Європейська політика сусідства, схваленого Кабінетом Міністрів України 12 лютого 2005 р. та Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом 21 лютого 2005 р., визнано за необхідне прийняти супровідні акти законодавства, необхідні для ефективного застосування Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р., а також скасувати наявні обмеження, закріплені у ст. 82 цього Кодексу, на володіння земельними ділянками несільськогосподарського призначення українськими юридичними особами із часткового іноземного капіталу, включаючи ті, в яких іноземний капітал становить 100%. Дійсно, відповідно до § 2 додатка XIII Європейського договору країни – члени Євросоюзу зобов'язані надавати іноземним особам із країн ЄС права на землю, рівні з правами громадян своєї країни. Тому адаптація національного земельного законодавства до вимог Європейського Союзу в частині надання рівних прав на землю для громадян України та громадян ЄС є необхідною. Зокрема Польща та Угорщина вже визнали вказану норму ЄС і як результат були ухвалені

НУБІП України

рішення про дозвіл на продаж сільськогосподарських земель іноземцям з 2008 та 2015 років відповідно [36, с.353–354].

Заразом зазначимо, що відповідно до Угоди про асоціацію встановлено низку

застережень ЄС щодо заснування, зокрема стосовно придбання нерухомості в окремих країнах – членах ЄС (Додаток XVI-A). Так, у Республіці Болгарія іноземні фізичні та юридичні особи (у тому числі через філії) не можуть набувати

права власності на землю. Болгарські юридичні особи з іноземною участю не можуть набувати права власності на сільськогосподарську землю. Іноземні

юридичні особи та іноземні громадяни, які постійно проживають за кордоном, можуть набувати право власності на будинки і обмежені права власності (право використання, право забудови, право надбудови і сервітуту) на нерухомість.

Сільськогосподарську землю і землю для лісництва у Чеській Республіці можуть

придбавати лише іноземні юридичні особи – постійні резиденти Чеської Республіки.

До сільськогосподарської землі та землі для лісництва, які знаходяться у власності держави, застосовуються особливі правила. Ці обмеження чинні

впродовж 7 років після вступу Чехії до ЄС. Встановлені певні обмеження

стосовно набуття прав на земельні ділянки також у Королівстві Данія, Угорщині, Естонській Республіці, Грецькій Республіці, Республіці Хорватія, Литовській Республіці, Республіці Польща, Румунії, Республіці Словенія, Словацькій Республіці.

З метою стабілізації виробництва і забезпечення економічного зростання на якісній основі, закінчення процесу приватизації Програмою інтеграції України до Європейського Союзу, схваленою Указом

Президента України від 14 вересня 2000 р., передбачається розробка та

впровадження механізмів передачі в процесі приватизації земельних

ділянок у довгострокову оренду з подальшим викупом, а також проведення

продажу підприємств разом із земельними ділянками у процесі їх

приватизації.

НУБІП України

З метою імплементації у земельне законодавство вимог ЄС відповідно до Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України, схваленою

Європейською Радою 11 грудня 1999 р., Україна зобов'язана вживати

НУБІП України

рішучих заходів у галузі захисту навколишнього середовища, зокрема захисту здоров'я населення від забруднення ґрунтів, а також у сфері раціонального та відповідального використання природних ресурсів.

Напрямами реалізації зазначених заходів є удосконалення обліку забруднення земельних ресурсів твердими небезпечними відходами,

НУБІП України

розроблення національних екологічних класифікацій, що відповідають міжнародним стандартам, проведення моніторингу екологічного стану навколишнього природного середовища з урахуванням стандартів ЄС, що

передбачає вжиття таких заходів, як створення сателітних екологічних

НУБІП України

рахунків та у відповідні з ними системи показників статистичної звітності щодо охорони навколишнього середовища та природних ресурсів, проведення статистичного моніторингу екологічного стану

навколишнього природного середовища з урахуванням стандартів ЄС.

НУБІП України

У Рекомендаціях парламентських слухань на тему «Про стан і перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС (зона вільної торгівлі) та Митним союзом», схваленими Постановою Верховної Ради України від 19

травня 2011 р., акцентується на необхідності активізації діяльності щодо

НУБІП України

прийняття законів, спрямованих на адаптацію законодавства України до законодавства ЄС та норм і принципів СОТ, запровадження механізмів парламентського контролю, що унеможливить прийняття законодавчих

актів, які за предметом правового регулювання належать до пріоритетних

НУБІП України

сфер адаптації законодавства України до законодавства ЄС та норм і принципів СОТ та не відповідають вимогам європейського права. Кабінету Міністрів України доручено забезпечити наближення законодавства

України до норм та стандартів ЄС відповідно до щорічних планів заходів

щодо виконання Загальнодержавної програми імплементації

НУБІП УКРАЇНИ

законодавства Європейського Союзу в законодавство України; визначити чіткі критерії щодо змісту, терміну дії та переліку нормативних актів

України відповідно до конкретних європейських аналогів, що мають бути

НУБІП УКРАЇНИ

імплементовані повністю, частково або відтерміновані; розробити конкретні програми імплементатії та програми структурних змін для кожної галузі економіки України з погляду підвищення їх міжнародної

конкурентоспроможності та механізмів компенсації можливих втрат

НУБІП УКРАЇНИ

внаслідок діяльності в умовах зони вільної торгівлі; узгодити санітарні норми з нормами ЄС і СОТ, провести аграрну реформу тощо.

Зокрема в Україні затверджена Програма перегляду державних

будівельних норм і правил на період до 2015 року [37], метою якої є забезпечення

розвитку національної системи нормування у будівництві шляхом перегляду

НУБІП УКРАЇНИ

державних будівельних норм і правил, за результатами якого вони можуть бути скасовані, внесені зміни до них, розроблені нові будівельні норми і правила.

На шляху вдосконалення системи правового регулювання суспільних

відносин на засадах передового досвіду інших країн, на думку П. Ф. Кулинича,

НУБІП УКРАЇНИ

Україну може зазнати багатьох ризиків. Це насамперед стосується відмови від власного досвіду правового регулювання суспільних відносин, який, будучи апробованим часом, відпрацьованим відповідно до реалій вітчизняного

історичного розвитку та інституціоналізованим у вигляді цілісних правових

утворень, довів свою ефективність та перспективність. Саме тому перед

НУБІП УКРАЇНИ

правовою наукою України є унікальне за своєю значущістю завдання – зберегти від знищення шляхом псевдореформування ті сектори вітчизняного

законодавства, які потребують оновлення не шляхом заміни зарубіжною

«правовою продукцією», а шляхом вдосконалення на вже сформованих

НУБІП УКРАЇНИ

юридичною наукою та підтверджених практикою концептуальних засадах та теоретичних постулатах правового регулювання суспільних відносин» [35,

с.149]

НУБІП України

У цьому зв'язку під час імплементації законодавства ЄС у національне земельне законодавство, вирішення питання укладення міжнародних договорів та їх імплементації, необхідно враховувати застереження В. В. Носіка, що «...

НУБІП України

приведення законів та інших нормативно-правових актів з питань регулювання земельних відносин у відповідність до законодавства Європейського Союзу потрібно розпочинати не з удосконалення Земельного кодексу України та виданих відповідно до нього законодавчих актів, а з обов'язкового використання

НУБІП України

у правотворенні конституційних засад здійснення права власності та інших прав на землю, узгодження проектів земельних законів з нормами права ЄС, враховуючи пріоритет у забезпеченні територіального верховенства України, національної безпеки держави та народу» [35, с.87–88].

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. ОРІЄНТИРИ ТА ПРІОРИТЕТИ З РОЗПОДІЛУ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

2.1. Організаційно-правові підходи у сфері охорони та раціонального використання земель

За останні три десятиліття здійснення земельної реформи в Україні відбулось становлення різних форм щодо володіння та користування земельними ділянками. Проте, відсутність із боку державних органів влади належної координації й реалізації контрольної функції за перебігом реформи стримували реалізацію реформаційних заходів. Також спостерігалась несвоєчасність у вирішенні низки організаційно-правових питань. Особливої гостроти набули проблеми пов'язані з забезпеченням стабільності сільськогосподарського землекористування. Відбувалась парцеляція земель, а разом із нею завнала розбалансування й структура землекористувань.

Йдеться також про порушення екологічно допустимого співвідношення площ ріллі та екологічно стійких угідь, результатом чого й знижується стійкість агроландшафтів. Адже в структурі земельного фонду країни частка орних земель сягає понад 50%, а в розрізі сільськогосподарських угідь – біля 80%. Проте оптимальне значення цього показника має бути відповідно становити не більше 40 і 50%. Саме збільшення площ еродованих й ерозійно небезпечних земель в Україні є наслідком надмірної їх розораності. Системному впливу вітрової ерозії зазнають 6 млн. га земель, а водної – 13,3 млн. га земель [38, 128].

Тому задля змін у сфері охорони та раціонального використання земель мають зазнати змін організаційні підходи спрямовані передусім на забезпечення функціонування системи планування землекористування.

Єдиним, найефективнішим (науково обґрунтованим) засобом вирішення проблем є землеустрій, як «система соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну

організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил» [9].

Завдяки реалізації заходів із землеустрою формується раціональна система землеволодіння та землекористування з метою створення просторових умов для оптимізації використання та охорони сільськогосподарських земель, удосконалення структури земельних угідь, посівних площ, системи сівозмін тощо.

Як відзначає Й.М.Дорош, багатогранна сутність землеустрою розкривається в його функціях, а саме: інженерно-технічній, правовій, економічній, соціальній, адміністративно-управлінській, прогнозно-планувальній, екологічній, містобудівній, інвестиційній, інформаційній та інноваційній [39, 27].

Водночас проблеми здійснення землеустрою в сільськогосподарських підприємствах особливої гостроти набули в умовах здійснення децентралізації влади, що пов'язано з формуванням нового адміністративно-територіального устрою держави. Це «насамперед, результат неефективної системи державного управління, яка слабо адаптована до здійснення децентралізаційних процесів у сфері земельних відносин» [40, 23].

З наведеного визначенням поняття землеустрою (ст. 181 Земельного кодексу України), вище наведені проблеми можна розглядати дwoяко: по-перше, проблеми, що стосуються регулювання земельних відносин; по-друге, проблеми, що стосуються регулювання раціональної організації території підприємств по виробництву сільськогосподарської продукції.

Ці проблеми залишаються не упорядкованими через неузгодженість норм земельного з нормами цивільного, природоохоронного та господарського законодавства. Передусім, це стосується функціонування системи землекористування за різними організаційно-господарськими формами

НУБІП України

діяльності сільськогосподарських підприємств (йдеться про колективні, приватно-орендні та фермерські господарства).

Проте, саме недосконалість інституційного забезпечення цього процесу призвела до негативних наслідків в сільськогосподарському землекористуванні країни сьогодні. Зокрема, Як зазначають Я.М.Гадзало та Ю.Я.Лузан (2017), безсистемне й здебільшого необгрунтоване внесення змін до Земельного Кодексу, а також незавершеність інституційних реформ стали основою для формування тіньового ринку землі, що пов'язано також і зі створенням «гігантських» агрохолдингів, які отримують надприбутки [41].

НУБІП України

В своїй діяльності сільськогосподарські підприємства обробляють здебільшого орендовані землі, частка яких складає 92%. [42]. Проте, система орендного землекористування певною мірою не відповідає принципами раціонального використання земель та їх охорони, цілям відтворення природних ресурсів та їх збереження, позаяк основний засіб виробництва як у сільському, так і в лісовому господарстві використовують не власники землі, а орендарі. Це не сприяє меті земельної реформи – формуванню дбайливого господаря на землі.

Наразі сформувалися дві моделі господарювання, які за своїм змістом є діаметрально протилежними, а саме: 1) латифундистсько-олігархічна; 2) парцелярна [43]:

НУБІП України

Латифундистсько-олігархічна модель характеризується концентрацією значних площ сільськогосподарських угідь в окремих агрохолдингах. Ці господарі займаються вирощуванням монокультур, що знижує екологічну стійкість агросистем. Крім того, скорочується зайнятість сільського населення, що не сприяє розвитку сільських територій;

НУБІП України

Характеризуючи парцелярну модель, то вона пов'язана з неможливістю особистим селянським господарствам розширювати площі для подальшого обробітку, характеризується відсутністю доступу до отримання кредитів та відповідної державної підтримки та обмеженістю доступу до ринку виробленої продукції через мережу посередників та збитковістю виробництва.

НУБІП України

Для сучасної моделі земельних відносин характерні ознаки неолібералізму, як: монопольне привласнення земельної ренти; експлуатація сировиною в аграрній галузі; надання переваги на користь вирощування високомаржинальних видів продукції рослинництва; виснаження ґрунтового покриву; самоусунення деякої частини агрохолдингів від розв'язання проблем місцевих територіальних громад [42].

Відбувається «... витіснення з аграрного бізнесу традиційних форм ведення сільськогосподарського виробництва – сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств», а також «... монокультурність виробництва», що веде до «... зниження родючості ґрунту, погіршення екології землекористування» [44, с.14].

Це загрозна ситуація для функціонування середніх і малих форм агробізнесу, незаяк їх діяльність і пов'язана з вирішенням соціальних та економічних проблем розвитку сільських територіальних громад. Адже нині агрохолдингові компанії підпорядкували понад 6000 таких підприємств [45].

Показовим наразі є факт, що земельний банк 20-ти найбільших компаній зріс – з 3,48 млн га у 2013 році до 3,54 млн га у 2020 році (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка земельного банку 20-ти найбільших агрохолдингів України

№ п/п	Назва агрохолдингу	Земельний банк, тис. га							
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Kernel	405	405	390	385	602,5	550	530	530
2	UkrLandFarming	670	670	654	605	605	570	500	500
3	Миронівський Хлібопродукт	315	320	360	370	370	370	370	370
4	NCH (Агропросперіс)	400	400	430	430	480	400	396	300
5	Astarta-Kyiv	245	245	245	250	250	250	250	235
6	Continental Farmers Group (Мрія)	295	260	180	185	185	165	195	195
7	Епіцентр Агро	-	-	-	-	116	111	120	127,5
8	HarvEast	204	197	97	97	97	127	127	127
9	ІМК	137	137	137	137	137	130	123	123,9
10	Укрпромінвест-Агро	96	112	122	122	122	120	120	120
11	Агротон	160	151	108	151	151	110	110	110

12	Агрейн	100	130	130	127	127	110	110	110
13	Аграрні системні технології	-	-	-	100	50	110	110	110
14	Vitagro	30	30	60	60	64,5	80	85	85
15	Приват-АгроХолдинг	118	116	100	100	100	85	85	85
16	TAC Agro	88	88	88	88	79	83	83	83
17	Нібулон	79	81	82,5	82,5	82,5	82,5	82,5	82,5
18	АгроВіста	75	75	75	75	75	82	82	82
19	Агрофірма Світанок	60	60	60	60	80	80	80	80
20	LNZ Group	-	52	52	52	52	70	80	80
	Всього	3477	3529	3370,5	3476,5	3775,5	3685,5	3638,5	3535,9

Джерело: сформовано за даними [46]

Найактивніше наразі консолідують сільськогосподарські землі середні агрохолдинги (площа землекористування сягає від 20 до 40 тис. га). Щодо великих холдингових компаній, то їхня увага в основному зосереджена на

зростанні економічної ефективності при використанні вже освоєних земель.

Йдеться про те, що підтримка і розвиток сільських територій не є їхньою функцією. Їхні засновники не є жителями відповідних сільських територій,

їхньою соціальною мережею не користуються та не несуть ніякої

відповідальності за їх розвиток. Йдеться про те, що національне законодавство

лояльне до їх діяльності.

Отримуючи надприбутки можуть у своє розпорядження отримувати найпродуктивніші землі, і при цьому не нести відповідальності за їхне

раціональне використання та збереження якісного стану ґрунтового покриву та

його та відтворення. Тому вирішення зазначених проблем полягає, передусім, у

врегулюванні правових аспектів функціонування таких господарів на землі.

Організаційним та мотиваційним обґрунтуванням їх діяльності можуть стати

програми розвитку сільських територій і наявність відповідних нормативно-

правових актів із боку держави.

Насправді великі за розміром підприємства по виробництву

сільськогосподарської продукції створюють менше і доданої вартості, і робочих

місць на одиницю земельної площі. Оскільки, як правило, вільний ринок

НУБІП України

спрямований на отримання наймаксимальнішого прибутку від інвестицій при мінімальних вкладеннях праці й капіталу, то це зумовлює концентрацію земель

в обмеженого кола осіб. Це у свою чергу супроводжується і низькою доданою

НУБІП України

вартістю з розрахунку на 1 га, і зменшенням господарських суб'єктів на сільських територіях тощо.

Можна зробити висновок, що, агропромислові компанії агрохолдинги в

Україні матимуть майбутнє, якщо для їх формування та функціонування буде

створене необхідне інституційне забезпечення. Важливо на законодавчому рівні

НУБІП України

обмежити розмір наданих їм в оренду земель, що дозволить створити додаткові

робочі місця у сільській місцевості, сприятиме підтримці малого й середнього

аграрного підприємництва та забезпечить надходження додаткових коштів до

бюджету місцевих громад для розвитку соціально-економічної інфраструктури

сільських територій.

НУБІП України

Для цього необхідно запровадити механізм сплати податків не за місцем реєстрації агрохолдингів, а за місцем діяльності їхніх аграрних підрозділів, тобто

у сільській місцевості. До того ж засновники агропромислових компаній

отоотожнюють поняття «землекористування» й «земельний банк», не

НУБІП України

усвідомлюючи того, що землекористування має визначені межі, що є підставою

для наповнення бюджетів місцевих громад для їх розвитку та створення робочих

місць.

То ж на фоні зростаючої кількості агрохолдингів спостерігається тенденція

до зменшення особистих селянських господарств (табл. 2.2)

НУБІП України

Таблиця 2.2

Кількість особистих селянських господарств та площа земельних

ділянок у їхньому користуванні (станом на 1 січня*)

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість господарств, тис.	4241,6	4136,8	4108,4	4075,2	4031,7	3996,5	3975,1
Площа земельних ділянок, тис. га	6445,8	6296,5	6307,2	6268,0	6175,6	6132,2	6133,6

НУВІП України								
у тому числі з цільовим призначенням:								
– для ведення особистого селянського господарства	2692,0	2604,5	2603,3	2580,9	2551,3	2513,4	2512,6	
- для ведення товарного сільськогосподарського виробництва	2858,0	2820,2	2837,1	2818,9	2799,3	2777,1	2781,8	
* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях; Джерело: дані Державної служби статистики України [145]								

Із наведених даних кількість особистих селянських господарств зменшилась на 6,3%. Ця тенденція може лише надалі посилюватись через наміри уряду в подальшому ввести цю категорію господарств із метою оподаткування отриманих доходів.

У цій відповідності розробка дієвих механізмів державного регулювання у сприянні розвитку цих господарств має набути першочергового значення, бо саме держава є суб'єктом регулятивного впливу на їх розвиток в особі, насамперед, органів місцевого самоврядування, а також і законодавчих, і виконавчих, і контролюючих органів.

Оскільки для особистого селянського господарства характерний товарний тип виробництва задля отримання прибутку й за своєю сутністю стає наближеним до фермерського господарства, то після реєстрації як юридичної особи може отримати його статус. Для України розвиток ОСГ має ряд переваг, бо ці господарства забезпечують виробництво саме тих продуктів, які не продукуються крупними підприємствами. До того ж продукція ними реалізується незначними партіями (йдеться про свіжу продукцію, що швидко псується). Це сприяє й більш повному використанню трудових ресурсів. То ж функціонування цих господарств залежить насамперед від змісту ведення державної політики на селі.

На противагу, на діяльність аграрних підприємств мають вплив значно більше факторів. Одним із яких є законодавче закріплення в Законі України «Про оренду землі» мінімального терміну оренди сільськогосподарських земель [47].

НУБІП УКРАЇНИ

В сучасних реаліях орендар прагне зберегти право розпорядження землею та запобігати нераціональному землекористуванню. Мінімальний строк дії оренди земельних ділянок (7 років) був встановлений у відповідності із Законом

НУБІП УКРАЇНИ

України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 р. за №191-VIII «для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства»[48]. Відповідно з позиції

НУБІП УКРАЇНИ

довгострокової перспективи їх обробітку для підприємств-орендарів, здавалось би, мало стати додарковою гарантією як стабільності орендних відносин, так і стимулювати їх до ефективнішого використання земель.

НУБІП УКРАЇНИ

Проте за умов відсутності в законодавстві дієвих механізмів притягнення орендарів до відповідальності за погіршення якісного стану земельної ділянки в процесі визначеного терміну її використання, що могло б стати важливим правовим інструментом для захисту прав орендодавців.

НУБІП УКРАЇНИ

Імовірно необхідне застосування комплексного підходу ведення аграрної політики держави на противагу однобічному висмикуванню одного фактору.

НУБІП УКРАЇНИ

При цьому трансформація земельних відносин має відбуватись із урахуванням суспільних цілей в аграрній сфері, й водночас, будь-які зміни в цій сфері економіки мають відповідати законам, на підставі яких розвиваються земельні відносини. У цій відповідності державне регулювання земельних відносин має спрямовуватись на:

- 1) закріплення прав власності (оренди) за жителями сільських територій;
- 2) забезпечення оптимізації сільськогосподарського землекористування;
- 3) соціалізація механізмів щодо набуття прав власності на землю й набуття прав землекористування;

НУБІП УКРАЇНИ

- 4) з метою забезпечення продовольчої безпеки держави як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі сприяти збереженню продуктивності земельних угідь та їх відтворенню.

НУБІП України

Усприятті збереження продуктивності земельних угідь та їх відтворення мають розроблятися відповідні проекти землеустрою для новоствореного підприємства, що передбачалось ще Указом Президента України від 30 травня

НУБІП України

2001 р. за №372/2001. Згідно Указу, упродовж 2001-2005 рр. передбачалось «складання планів земель кожного новоствореного сільськогосподарського підприємства для оперативного і перспективного планування

НУБІП України

сільськогосподарського виробництва..., запровадити систему економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель» [49].

НУБІП України

Проте організація таких робіт системою Держкомзему України не проводилась. Але ж ефективність сільськогосподарських підприємств напряму залежить від розроблення проектів щодо організації території агроформувань в

НУБІП України

основу яких закладено проектування сівозмінних масивів й заходів щодо раціонального використання земель та їх охорони, що підтверджується науковими розробками і вітчизняних, і зарубіжних учених.

НУБІП України

Особливу небезпеку наразі в Україні становить проблема погіршення якісного стану сільськогосподарських угідь. Зниження вмісту гумусу на 0,22% упродовж двох десятиліть у розрізі держави оцінюються в 453,4 млрд. грн. [50].

НУБІП України

Зниження продуктивності сільськогосподарських угідь пов'язане й з недосконалістю структури посівних площ (відбулось збільшення частки технічних культур), що пов'язано зі значною втратою кількості поживних речовин у ґрунтах. Приміром, соняшник і рапс виносять із ґрунту від 200 до 260

НУБІП України

кг/га поживних речовин.

НУБІП України

Йдеться про те, що порушення засад збалансованого землекористування в земельних відносинах мотивується отриманням надприбутку при надмірній експлуатації природної родючості ґрунтів.

НУБІП України

Із погляду А.М.Третяка, О.С.Будзяк, В.М.Третяк та ін. розвиток екологічнобезпечного землекористування має забезпечувати відповідний еколого-економічний стан земель упродовж тривалого періоду; забезпечувати рівнозначні можливості для теперішнього й майбутніх поколінь пов'язані з

НУБІП України

використанням земель; запобігати виникненню незворотних процесів, які ведуть до погіршення якісного стану земель [51].

Тому лише формування системи екологічно збалансованого землекористування сприятиме розв'язанню екологічних та соціально-економічних проблем. Йдеться про зменшення затрат на ліквідацію від наслідків техногенних забруднень земель різними синтетичними хімічними речовинами застосовуваними в сільському господарстві, запобігання подальшому розвитку деградаційних процесів у ґрунтах із-за інтенсивного використання земель, а також покращення стану здоров'я людей унаслідок споживання екологічно чистої продукції.

НУБІП України

Тому важливою умовою для формування системи збалансованого сільськогосподарського землекористування є усвідомлення того, що досягнення економічних цілей має відбуватись із урахуванням екологічних обмежень. Тому існує потреба ввести заборону на дії господарюючих суб'єктів, які визначаються економічною необхідністю, але не співпадають з екологічними вимогами. Втілення цього неможливе без створення відповідного інституційного середовища у земельних відносинах (відповідна нормативно-правова база, наявність державних і галузевих стандартів, ведення землеустрою та земельного кадастру, економічне стимулювання та оподаткування, державне адміністрування землекористування та його моніторинг тощо).

У складі інституціонального механізму для забезпечення екологічної безпеки у сільськогосподарському землекористуванні особливе значення має приділятися організаційній компоненті, пов'язаній із діяльністю як державних, так і приватних інституцій. Організаційна компонента й визначає склад суб'єктів управління, їх структуру в сільськогосподарському землекористуванні на відповідних рівнях, а також обов'язки суб'єктів управління з розмежуванням їх повноважень із метою усунення дублювання виконуваних ними функцій.

НУБІП України

В умовах правового режиму воєнного стану важливо відзначити особливу роль й повноваження стосовно земель військових адміністрацій На обласні та

Київську міську державну адміністрацію покладено визначення шкоди та збитків, завданих Російською Федерацією земельному фонду України внаслідок збройної агресії, у тому числі втрати земельних фондів та упущеної вигоди за період воєнного стану військової адміністрації. [52]. 1 Військові адміністрації в Україні, як правило, здійснюють свої повноваження відповідно до законів, що регулюють діяльність місцевих органів державної влади та самоврядування, дотримуючись при цьому певних вимог законодавства. У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова, на території якого не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (села), зобов'язаний протягом 24 годин повідомити про це керівника військової адміністрації відповідного району виключно з метою щодо звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку [53]. У сфері земель та їх охорони військова адміністрація відповідного територіального населеного пункту здійснює, серед іншого, такі повноваження [53]: встановлює відповідно до закону містобудівні умови та обмеження забудови земельних ділянок; вирішує питання, пов'язані з регулюванням земельних відносин, відповідно до закону (крім відчуження земельних ділянок із комунальної власності та вирішення питань, пов'язаних з передачею таких земельних ділянок в оренду на строк, що перевищує один рік). Районна, обласна військової адміністрації здійснюють свої повноваження згідно чинного законодавств, а також у разі прийняття Верховною Радою України за поданням Президента України відповідного рішення, чи у разі тимчасової окупації або оточення адміністративного центру області повноваження із вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин (крім вирішення питань відчуження з комунальної власності земельних ділянок). За необхідності переміщення (евакуації) виробничих потужностей підприємств будь-якої форми власності із зони бойових дій обласна, Київська міська військова адміністрація, з території якої переміщуються (евакууються)

виробничі потужності, та обласна військова адміністрація (а у разі припинення або скасування воєнного стану на певній території – обласна, Київська міська державна адміністрація), на територію якої такі потужності переміщуються

(евакууються), приймають загальне рішення, яким визначаються:

1) перелік осіб, яким надається право на одержання в оренду без проведення земельних торгів земельної ділянки державної, комунальної власності для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій;

2) перелік підприємств, виробничі потужності яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій.

Порядок визначення підприємств, виробничі потужності яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій, та осіб, яким надається право на

одержання в оренду без проведення земельних торгів земельної ділянки державної, комунальної власності для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій, затверджується

Кабінетом Міністрів України. Крім іншого, процедура повинна включати збір інформації, необхідної для розгляду питання про встановлення та зміну

цільового призначення земельної ділянки відповідно до Земельного кодексу України та Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». [53].

2.2. Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері раціонального використання земель і їх охорони

Регулювання в галузі використання та охорони земель здійснюють Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, а також спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади в межах повноважень, установлених законом.

НУБІП України
 Спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади в галузі використання та охорони земель є:

– центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин;

НУБІП України
 – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин;

– центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища;

НУБІП України
 – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із забезпечення нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Таблиця 2.3

НУБІП України

Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері раціонального використання земель і їх охорони

Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері раціонального використання земель і їх охорони	
Верховної Ради України	<ul style="list-style-type: none"> • визначення засад державної політики в галузі використання та охорони земель; • затвердження загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель;
Верховна Рада Автономної Республіки Крим	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель; • участь у реалізації загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель; • затвердження та участь у реалізації регіональних (республіканських) програм використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів; • координація діяльності районних і міських (міст республіканського значення) рад у галузі охорони земель;
обласні ради	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель; • участь у реалізації загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель на відповідній території; • затвердження та участь у реалізації регіональних програм щодо використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів;
Київська і Севастопольська міські ради	<ul style="list-style-type: none"> • затвердження та участь у реалізації цільових програм, схем та документації із землеустрою щодо охорони земель; • участь у реалізації загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель на їх території;

	<ul style="list-style-type: none"> • організація здійснення контролю за використанням та охороною земель комунальної власності; • установлення обмежень (обтяжень) у використанні, тимчасова заборона (зупинення) чи припинення використання земельної ділянки громадянами та юридичними особами в разі порушення ними вимог законодавства в галузі охорони земель; • здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського/лісогосподарського виробництва, пов'язаних з вилученням (вкупом) земельних ділянок; • економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель відповідно до закону;
районні ради	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель; • участь у реалізації регіональних програм щодо використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів;
районні у містах ради	Повноваження районних у містах рад у галузі охорони земель визначають міські ради.
сільські, селищні, міські ради	<ul style="list-style-type: none"> • розробка, затвердження і реалізація цільових програм та документації із землеустрою щодо охорони земель відповідно до закону; • установлення обмежень (обтяжень) у використанні, тимчасова заборона (зупинення) чи припинення використання земельної ділянки • громадянами та юридичними особами в разі порушення ними вимог законодавства в галузі охорони земель; • здійснення контролю за використанням та охороною земель комунальної власності;
Кабінет Міністрів України	<ul style="list-style-type: none"> • реалізація державної політики в галузі використання та охорони земель; • розроблення і забезпечення виконання загальнодержавних програм використання та охорони земель; • розробка і затвердження в межах своїх повноважень нормативно-правових актів у галузі охорони земель;

Продовження таблиці 2.3

	<ul style="list-style-type: none"> • установа порядку проведення моніторингу земель; • координація діяльності органів виконавчої влади в галузі охорони земель
Рада міністрів Автономної Республіки Крим	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель; • участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних та республіканських програм у галузі охорони земель; • здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних з вилученням (викупом) земельних ділянок;
місцеві державні адміністрації	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель; • участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм у галузі використання та охорони земель; • здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних з вилученням (викупом) земельних ділянок; • координація здійснення державного контролю за використанням та охороною земель; • економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель відповідно до закону;

Джерело: [розроблено автором]

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII п. 2 статті 15 стосовно повноважень військових адміністрацій визначено, зокрема:

Військова адміністрація населених пунктів на кожній території здійснює, серед іншого, такі повноваження:

- 1) ефективно використовувати природні, трудові та фінансові ресурси;
- 2) здійснення управління майном, яке перебуває у комунальній власності

конкретної територіальної громади (крім випадків щодо відчуження, а

також шляхом приватизації комунального майна та надання його в оренду на строк понад один рік);

- 3) надання згідно до закону містобудівних умов і обмежень щодо забудови земельних ділянок;

- 4) вирішення питань щодо регулювання земельних відносин (окрім відчуження з комунальної власності земельних ділянок та надання їх в оренду строк більше одного року);

- 5) вирішення питань, які пов'язані із наданням спеціальних дозволів на користування важливими природними ресурсами місцевого значення на строк не більше одного року та анулюванням таких дозволів, відповідно до законодавства.

Військові адміністрації населених пунктів здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування українським законодавством. [53]

Тим же ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII п. 3 статті 15 стосовно повноважень військових адміністрацій визначено, що районні, обласні військові адміністрації здійснюють на певній території, поряд із повноваженнями місцевих державних адміністрацій, повноваження із запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, а районні, обласні військові адміністрації, утворені у зв'язку з нескликанням сесії

відповідно районної, обласної ради у встановлені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» строки, також здійснюють повноваження із, зокрема:

1) управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад (за винятком вирішення питань щодо відчуження, шляхом приватизації, таких об'єктів); призначення і звільнення їх керівників;

2) Вирішення питань, які пов'язані з регулюванням земельних відносин, відповідно до законодавства (за винятком відчуження з комунальної власності земельних ділянок);

3) вирішення питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення, а також про анулювання такого дозволу, згідно із законом;

4) встановлення правил користування водозабірними спорудами для задоволення питних, побутових та інших потреб населення, зон санітарної охорони джерел водопостачання та обмеження або заборону використання питної води підприємствами для промислових цілей;

5) прийняття у межах, чинного законодавства, рішень з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями [53].

До державних органів управління земельних ресурсів спеціальної компетенції належать: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство юстиції України, Державна служба з геодезії, картографії та кадастру України, Державне агентство лісових ресурсів України.

Міністерство аграрної політики та продовольства України здійснює загальне управління діяльністю Державної служби з геодезії, картографії та кадастру, Державного агентства лісових ресурсів.

Міністерство юстиції України здійснює нагляд за роботою Державної реєстраційної служби, яка виконує адміністративне управління державним

реєстром речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; державним реєстром обтяжень рухомого майна; державним реєстром шотек та державним реєстром правочинів з об'єктами нерухомого майна.

На Державну службу з геодезії, картографії та кадастру України покладено такі повноваження: адміністративне управління державним земельним кадастром; видача кваліфікаційних сертифікатів інженерам-землевпорядникам на виконання землевпорядних робіт; видача кваліфікаційних свідоцтв оцінювачам на проведення діяльності з оцінювання (ринкової) вартості земельних ділянок; здійснення державної експертизи землевпорядної документації; ведення моніторингу земель; надання земель сільськогосподарського призначення у власність або користування.

У частині земельних відносин Державне агентство лісових ресурсів України погоджує зміну цільового призначення земель лісового фонду. Структурно-функціональну діяльність органів управління землекористуванням на всіх ієрархічних рівнях наведено на рис.2.1

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ

(Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади)

- формування інституційного середовища (створення відповідних організаційних структур, розроблення законів, норм, правил, стандартів, регламентів);
- формування податкового адміністрування землекористування;
- адміністрування (регулювання) розвитку земельних відносин, режиму землекористування;
- забезпечення доступним інформаційним ресурсом у згідно з ринковими відносинами;
- ведення державного земельного кадастру;
- здійснення контролю за використанням та охороною земель, ведення моніторингу за станом земель;

РЕГІОНАЛЬНИЙ

(регіональні, місцеві органи виконавчої влади)

- фінансування регіональних програм розвитку землекористування;
- територіальне планування розвитку землекористування;
- здійснення землеустрою;
- оцінювання земель;
- удосконалення контролю за використанням земель;
- забезпечення доступу до земельної інформації;
- здійснення контролю за використанням та охороною земель, ведення моніторингу за станом земель;
- передача в користування земельних ділянок, інших природних ресурсів, нерухомого майна

МІСЦЕВИЙ

(органи територіальних громад, юридичні особи, громадяни в межах населених пунктів)

- фінансування місцевих програм розвитку землекористування;
- територіальне планування розвитку землекористування;
- здійснення землеустрою;
- оцінювання земель населених пунктів;
- захист прав на землю, інші природні ресурси, нерухоме майно;
- передача у власність та користування земельних ділянок, інших природних ресурсів, нерухомого майна

Рис. 2.1. Логічно-смысловая схема структури інституційної системи управління землекористуванням

НУБІП України

Станом на 31.10.2023 року згідно з сайтом Децентралізації кількість громад на території України становить 1439, враховуючи тимчасово окуповані території Сходу, але без анексованого півострова Крим з 2014 року.

НУБІП України

Територіальна громада згідно Конституції України має всі підстави для вирішення питань місцевого значення.

НУБІП України

Стосовно компетенцій органів місцевого самоврядування у сфері використання й охорони земель варто відзначити наступні положення Конституції України і Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [16].

НУБІП України

Реалізацію прав суб'єкта комунальної власності в територіальних громадах здійснюють відповідні ради. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи

НУБІП України

самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень та контролює їх виконання.

НУБІП України

Щодо відносин органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, які перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

НУБІП України

А відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, які не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються лише на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, які надані органам місцевого самоврядування згідно із законодавством.

НУБІП України

Орган місцевого самоврядування може бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції також безпосередньо, звертатися до суду, якщо це необхідно для реалізації його повноважень і забезпечення виконання функцій місцевого самоврядування.

НУБІП України

Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування згідно з Конституцією та чинним законодавством може бути застосоване лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

НУБІП України

Органам місцевого самоврядування можуть бути наділені окремі повноваження органів виконавчої влади, згідно із законом Держава в свою чергу фінансує здійснення цих повноважень у їх повному обсязі за рахунок

НУБІП України

Державного бюджету України або шляхом їх віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності. Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

НУБІП України

Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні при здійсненні власних і делегованих повноважень органи місцевого самоврядування мають регулювати ставки місцевих податків і зборів; визначено матеріальною основою місцевого самоврядування вважати

НУБІП України

майно, зокрема землю, що перебуває в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, району, області, а також належної бази оподаткування; надано територіальним громадам право розпоряджатися земельними ресурсами в межах

НУБІП України

своєї території, об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та ефективнішого надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад; запроваджено ефективні механізми участі громадськості у виробленні органами місцевого самоврядування важливих управлінських рішень, зокрема з питань

НУБІП України

визначення стратегії розвитку територіальної громади.

НУБІП УКРАЇНИ

2.3. Здійснення державного контролю за використанням і охороною земель в умовах децентралізації влади

Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель регулюється Законом України «Про охорону земель» та Земельним кодексом України, законами України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Ст. 187 ЗКУ визначено завдання контролю за використанням та охороною земель, що полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України [15].

Також згідно із ст. 187 державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин (Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру), а за додержанням вимог законодавства про охорону земель – центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів (Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція)) [15].

Державний контроль також здійснюється виконавчими органами сільських, селищних, міських рад. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад набувають певних законом повноважень із здійснення державного контролю за використанням та охороною земель у разі прийняття відповідною радою рішення про здійснення такого контролю.

Відповідно до Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19.06.2003 № 963-IV [7] завданнями державного контролю є:

НУБІП України
 – додержання органами державної влади або органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами земельного законодавства України;

НУБІП України
 – реалізація державної політики у сфері охорони та раціонального використання земель, запобігання порушенням законодавства України у сфері використання та охорони земель, виявлення таких порушень та прийняття відповідних заходів щодо їх усунення;

НУБІП України
 – додержання власниками землі та землекористувачами нормативів у сфері охорони та використання земель, запобігання їх забрудненню та зниженню родючості ґрунтів, погіршенню стану рослинного і тваринного світу, водних та інших природних ресурсів

НУБІП України
 Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V [54], для якого поширюється на відносини, які пов'язані із здійсненням державного контролю визначає правові та організаційні засади, їх основні принципи і порядок здійснення

НУБІП України
 державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю).

НУБІП України
 При цьому відзначимо, що Постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 861 затверджено Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру.

НУБІП України
 Планові заходи державного нагляду (контролю) здійснюються органом державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів господарювання, яка віднесена:

- до високого ступеня ризику – не частіше одного разу на два роки;

НУБІП України

– до середнього ступеня ризику – не частіше одного разу на три роки,

– до незначного ступеня ризику – не частіше одного разу на п'ять років.

На сьогодні Постановою Кабінету Міністрів України «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» від 13 березня 2022 р. № 303 проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» припиняється.

Але, відповідно до постанови від 6 грудня 2022 р. № 1363, за наявності загрози, що негативно впливає на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист довкілля та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України протягом дії воєнного стану дозволити здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах.

Не зважаючи на вищевикладене, існує проблема відсутності конкретних регуляторних інструментів контролю, яка насамперед, охоплює частину охорони земель в аграрній сфері.

З метою створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану закон [55] передбачає, що регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану здійснюється з урахуванням таких особливостей:

1. Вважаються поновленими на один рік без волевиявлення сторін відповідних договорів і без внесення відомостей про його поновлення до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту, строк користування земельними ділянками, який закінчився після введення воєнного стану, на земельних ділянках сільськогосподарського призначення.

НУБІП України

а) державної, комунальної власності, невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок, а також земельних ділянок, що перебувають у колективній власності та передані в оренду органами місцевого самоврядування;

НУБІП України

б) приватної власності.

2. Передача в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на строк до одного року земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності (крім тих, які перебувають у

НУБІП України

постійному користуванні осіб, які не належать до державних, комунальних підприємств, установ чи організацій), а також земельних ділянок, які перебувають у колективній власності відповідного колективного

НУБІП України

сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного товариства, нерозподілених та невитребуваних земельних ділянок і земельних часток (наїв) здійснюється на відповідних установлених умовах.

3. Власники та користувачі земельних ділянок не несуть відповідальності за невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням, що полягає у невикористанні земельної ділянки.

НУБІП України

4. Земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності можуть надаватися у користування лише для ведення товарного сільськогосподарського виробництва

НУБІП України

5. Безоплатна передача земель державної або комунальної власності у приватну власність та надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою тієї ж безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється.

НУБІП України

6. Формування земельних ділянок – державної або комунальної власності, невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок, а також, що досі перебувають у колективній власності і були передані в оренду органами місцевого самоврядування, за винятком тих, які передаються в оренду для

ведення товарного сільськогосподарського виробництва на строк до одного року

НУБІП України

земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності (за винятком таких, які перебувають у постійному користуванні осіб, які не належать до державних, комунальних підприємств,

НУБІП України

установ чи організацій), а також земельних ділянок, які досі перебувають у колективній власності колективного сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного товариства, нерозподілених та невитребуваних земельних ділянок і земельних

НУБІП України

часток (наїв), забороняється.

7. Земельні торги щодо прав оренди, емфітевзису, суперфіцію державної або комунальної власності щодо земель сільськогосподарського призначення не проводяться. Оголошення нових земельних торгів про набуття

НУБІП України

права оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земель сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності забороняється.

8. Землекористувачі, які використовують землі сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності на праві постійного користування (крім державних, комунальних підприємств, установ чи

НУБІП України

організацій), емфітевзису, можуть передавати такі землі в оренду строком до одного року для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

9. Орендарі, суборендарі земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності можуть бути передані на строк до одного року та належне їм право оренди, суборенди іншій особі для використання земельної

НУБІП України

ділянки за цільовим призначенням.

11. У період дії воєнного стану в Україні або на окремих її територіях особливості регулювання земельних відносин діють в межах України або відповідно на території, де введено воєнний стан.

НУБІП України

Припинення або скасування воєнного стану в Україні або на окремих територіях не є підставою для припинення дії або часткової зміни договорів оренди, укладених відповідно до законодавства [55], припинення прав оренди,

які виникли на підставі таких договорів. Після припинення або скасування

НУБІП УКРАЇНИ

воєнного стану в Україні або на окремих її територіях такі договори не можуть поновлюватися, укладатися на новий строк, вони продовжують діяти до закінчення строку, на який вони уклалися.

НУБІП УКРАЇНИ

Після закінчення строку дії договору оренди земельної ділянки, сформованої для передачі її в оренду відповідно до законодавства[55], така земельна ділянка повністю припиняє своє існування як об'єкт цивільних прав, а також забороняється формувати інші земельні ділянки у межах такої земельної ділянки до припинення її існування як об'єкта цивільних прав.

НУБІП УКРАЇНИ

Протягом одного місяця з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні чи на окремих її територіях, книги реєстрації землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану підлягають передачі до центрального органу виконавчої влади.

НУБІП УКРАЇНИ

У контексті регулювання земельних відносин в аграрному секторі доцільно звернути увагу на ризики, які можуть в майбутньому спричинити норми Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2120-IX [56], зокрема:

НУБІП УКРАЇНИ

1. Тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня наступного року, у якому припинено або скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної або комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї)), які знаходяться на територіях, на яких відбуваються або відбувалися бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними силами Російської Федерації, та котрі перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї)), визначені обласними військовими адміністраціями як замічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

НУБІП України

Тимчасово, за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки, не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання (та екологічний податок за об'єктами оподаткування таких територій) за земельні ділянки, які

НУБІП України

знаходяться на територіях, на яких відбуваються або відбувалися бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними силами Російської Федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як

НУБІП України

засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

НУБІП України

Перелік територій, які постраждали внаслідок агресії збройними силами Російської Федерації, визначається Кабінетом Міністрів України.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Таблиця 2.4

**Опис земельних ділянок, що не підлягають оподаткуванню земельним податком згідно із законодавчими змінам
від 06.05.2023 року**

Об'єкт звільнення	Підстава звільнення	Період звільнення
Землі, що забрудненні вибухонебезпечними предметами	Відомості Державного земельного кадастру	З першого числа місяця, на який припадає дата початку обстеження відповідної земельної ділянки операторами протимінної діяльності, та завершується останнім числом місяця, в якому такі земельні ділянки визнані придатними для використання
	Земельні ділянки на яких ведуться (велися) бойові дії або на тимчасово окупованих територіях (визначаються забрудненими у період, що починається з першого числа місяця, що настає за місяцем, коли ці території були звільнені та завершується останнім числом місяця, в якому такі земельні ділянки були визначені придатними для використання	
	Землі державної та комунальної власності	
Земельні ділянки, які перебувають у консервації або землі с/г угідь, що перебувають у стадії с/г освоєння	Рішення органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування про затвердження робочого проекту землеустрою щодо консервації земельної ділянки	З першого числа місяця, в якому уповноваженим органом прийнято таке рішення та до останнього числа місяця, в якому завершуються такі заходи
	Землі приватної власності	
	Відомості Держгеокадастру про заходи щодо охорони	З дня внесення змін відомостей до Держгеокадастру і до останнього числа місяця, в якому завершуються такі заходи

	земель і ґрунтів на підставі затвердженого робочого проекту землеустрою щодо консервації земель	
Земельні ділянки не придатні для використання у зв'язку з потенційною загрозою їх забруднення вибухонебезпечними предметами у випадку прийняття сільськими, селищними, міськими радами, військовими адміністраціями та військово-цивільними адміністраціями рішень про встановлення пільг зі сплати місцевих податків та/або зборів	Інформація про встановлення уповноваженими органами податкових пільг зі сплати місцевих податків та/або зборів.	З першого числа місяця, на який припадає дата прийняття відповідного рішення про надання податкових пільг і до останнього дня строку, на яку надано таку пільгу, або ж до дня скасування відповідного рішення, або ж до дати початку обстеження певної земельної ділянки операторами протимінної діяльності чи визначення земельної ділянки придатною для використання

Джерело: сформовано за даними [56]

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ПІДХОДІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

3.1 Проблемні питання управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель

Управління та організаційно-правові підходи у сфері охорони та раціонального використання земель стикаються з численними проблемами, включаючи:

1. Недостатнє законодавство. Можна характеризувати неясністю або відсутністю законодавства щодо земельних питань, а також відсутність ефективних механізмів його виконання.
2. Корупція. Характеризується зловживанням владою при відведенні та обробці земель, що може призводити до корупційних схем та незаконних схем розподілу земельних ресурсів.
3. Відсутність моніторингу. Характеризується недостатнім моніторингом та контролем за використанням земель, що може призводити до недоцільного використання та екологічних проблем.
4. Недостатня участь громадськості. Характеризується, що населення та зацікавлені сторони часто не задіяні в прийнятті рішень щодо земельних питань.
5. Відсутність сталого використання. Монокультури та інші нестали практики використання земель можуть призводити до виснаження ґрунтів та інших проблем стосовно використання земельних ресурсів.

Для вирішення цих проблем можуть бути необхідні зміни у законодавстві, посилення контролю та моніторингу, залучення громадськості та впровадження сталих практик використання земель.

На сьогодні стан стратегічного планування/використання та охорони країни характеризуються низкою економічних факторів, попри те, що Україна володіє одним із найбільших родючих земельних угідь, порівняно з іншими державами світу.

Однак наявні механізми стратегічного планування використання земель втратили актуальності. За цієї обставини створення високоефективного механізму планування використання земель стає дедалі актуальнішим, особливо з огляду на потребу провести процес адаптації до змін внутрішньогосподарському середовищі та в зовнішньополітичних процесах.

Вирішення цього питання вимагає консолідованого комплексного врахування багатьох аспектів, серед яких основним є формування процесу механізму державного управління у сфері регулювання земельного ресурсу країни.

Інституційне забезпечення на сьогодні залишається явно недостатнім.

Ефективність механізму управління у сфері стратегічного планування використання земель сільськогосподарського призначення спрямована на вирішення проблем щодо питань державної власності, запобігання процесам зловживанням, недопущення соціальної напруги у сфері стратегічного планування використання земель.

У період останніх років визначено, що недостатньо задіяним для оптимізації стратегічного планування використання та охорони земель залишається механізм загального поєднання заходів з економічного стимулювання і юридичної відповідальності у сфері охорони земель, а також встановлення на законодавчому рівні природоохоронних обмежень у використанні земель шляхом здійснення ефективного землеустрою.

Ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Така ж норма визначена Конституцією України (ст. 142) [16].

Повноваження місцевого самоврядування визначаються Конституцією та законами України, іншими нормативно-правовими актами, а також права та обов'язки органів місцевого самоврядування та органів місцевого самоврядування щодо реалізації завдань і функцій місцевого самоврядування.

Вищенаведене є причиною того, що необхідно звернути увагу на ряд нормативно-правових актів, які потенційно можуть порушити функцію місцевого самоврядування як специфічної форми здійснення народовладдя.

– Фінансову основу місцевого самоврядування становлять рухоме та нерухоме

майно, доходи місцевого бюджету, інші кошти, земля, природні ресурси, що належать територіальній громаді сіл, селищ, районів, міст, а також об'єкти їх спільної власності, у віданні районної та обласної рад.

– Державний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування та їх

посадових осіб здійснюється лише в межах їх повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законодавством України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень.

– Обмеження прав органів місцевого самоврядування на місцеве самоврядування

відповідно до Конституції та законів України можуть бути застосовані лише у разі війни чи надзвичайного стану.

– Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі

повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих

повноважень у повному обсязі за рахунок видатків з Державного бюджету

України або шляхом віднесення до місцевого бюджету окремих

загальнодержавних податків у порядку, встановленому законом, і передає

органам місцевого самоврядування відповідне державне майно. Органи місцевого

самоврядування при здійсненні своїх повноважень підпорядковані відповідним

виконавчим органам.

З точки зору природоохоронної діяльності та екологічних функцій щодо збереження та раціонального використання земель звертаємо увагу на зміст повноважень органів виконавчої влади.

В Україні реалізація Конституції значною мірою залежить від конкретної системи виконавчої влади, яка бере на себе основну відповідальність за виконання Конституції та законів і забезпечення дотримання їх встановлених норм, принципів і положень. Виконавча влада є найважливішою складовою механізму реалізації Конституції України, оскільки виступає як організаційною, так і функціональною передумовою її ефективного функціонування. [57].

Стратегія реформування державного управління в Україні на 2022-2025 роки підкреслила, що ефективне врядування є вирішальним елементом забезпечення конкурентоспроможності держави, економічного розвитку та інтеграції до Європи.

Важливо створити в Україні професійну та ефективну систему центральних органів виконавчої влади, яка б дозволяла Кабінету Міністрів ефективно формувати державну політику в різних сферах.

Відповідно до Стратегії реформування державного управління в Україні на 2022-2025 роки, ефективне врядування досягається через створення умов, які заохочують державні органи формувати свою державну політику на основі досліджень та комунікації із зацікавленими сторонами, а також забезпечуючи її реалізацію для сталого розвитку. Центральні органи виконавчої влади в Україні неефективні, поділ міністерств погано скоординований, а державна система стратегічного планування не чітко визначена [1].

Законодавство визначає міністерства як організації, відповідальні за формування та реалізацію державної політики в одній або кількох сферах, а Кабінет Міністрів є органом України, який здійснює керівництво всіма функціями міністерства. Він також регулює державні контракти та тендерну документацію.

Механізми, які зараз діють для керівництва та координації діяльності міністерств, мають бути посилені, як і їхня здатність формулювати політику. Кабінет Міністрів

України має уточнити перелік сфер, у яких він визначає та реалізує політику. Передбачається, що певним директоратам міністерств буде надано повноваження щодо формування політики в усіх сферах. Рекомендується міністерствам визначити пріоритетність питань, пов'язаних із формуванням політики, а потім передати реалізацію політики іншим центральним органам виконавчої влади.

Важливе завдання полягає в тому, щоб поліпшити розвиток і зробити далекосяжні рішення щодо розвитку країни, координацію та розвитку політики, котрі є головними елементами виконавчої системи. Планування Кабінету Міністерства охорони здоров'я повинно узгоджуватись з довготривалим поглядом про розвиток країни, середній бюджет, міжнародні обов'язки в Україні та бажання заснувати в багатьох інших провідних країнах світу, таких, як Організація економічного співробітництва і розвитку.

Проблеми у сфері національного стратегічного планування, особливо пов'язані з формуванням та реалізацією національних планів і національних цільових планів, можна вирішити шляхом розробки та прийняття відповідних законів, посилення інституційної спроможності центральних органів виконавчої влади та розвитку можливості державних службовців у цьому відношенні. Завдання щодо побудови національної системи стратегічного планування виконуватимуться в рамках реалізації стратегії реформування національної системи управління фінансами.

Ефективне врядування як один із напрямів Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки полягає у створенні умов, за яких державні органи формують державну політику на основі результатів аналізу та комунікацій із заінтересованими сторонами, а також забезпечують її ефективну реалізацію для сталого розвитку держави. В Україні ключовими проблемами залишаються недостатньо ефективна система центральних органів виконавчої влади, відсутність чіткого розподілу функцій з формування та реалізації політики, недосконалий механізм спрямування і координації діяльності міністерств, неврегульованість системи державного стратегічного планування [1].

Відповідно до законодавства, міністерства визначаються як органи, що мають відповідальність за розробку та виконання державної політики у різних галузях, тоді як Кабінет Міністрів України виступає як орган, який спрямовує, координує та контролює діяльність цих міністерств. Однак існуючі механізми керівництва і координації роботи міністерств, а також їх здатність до формування політики потребують покращення. Перелік сфер, у яких Кабінет Міністрів України формує та впроваджує політику, повинен бути чітко визначений. Повноваження з розробки політики у всіх сферах може бути делеговано певним директоратам міністерств.

Міністерства повинні зосередитися на завданнях з розробки політики, тоді як функції щодо впровадження політики можуть поступово передаватися іншим центральним органам виконавчої влади.

Важливим завданням є удосконалення процесу розробки та впровадження довгострокових стратегічних рішень щодо розвитку держави та координації політики, що є важливими складовими роботи органів виконавчої влади в системі державного управління. Процес планування діяльності Кабінету Міністрів України повинен враховувати довгострокове бачення розвитку держави, середньостроковий бюджетний процес, міжнародні зобов'язання України та прагнення до впровадження провідних світових стандартів у різних галузях, включаючи стандарти Організації економічного співробітництва та розвитку.

Для вирішення проблем у сфері державного стратегічного планування, зокрема тих, які стосуються підготовки та виконання загальнодержавних та державних цільових програм, можливе введення в дію відповідного законодавства, посилення інституційних можливостей центральних органів виконавчої влади та розвитку компетенцій державних службовців у цій сфері. Завдання щодо розбудови системи державного стратегічного планування будуть виконуватися в рамках реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами.

Процедура утворення та припинення центральних органів виконавчої влади дійсно потребує удосконалення, зокрема в частині належного обґрунтування

донільності їх створення та визначення сфери компетенцій. Також, важливим є розробка чіткого механізму правонаступництва для вирішення проблемних питань, пов'язаних з передачею майнових зобов'язань органу, що припиняється, та забезпеченням належного виконання функцій, що передаються іншому центральному органу виконавчої влади. Недоліки у цих процесах можуть порушувати принцип безперервності владних повноважень, і, в результаті, призводити до затягування процедур припинення центральних органів виконавчої влади.

1. Планується також переглянути процедури та робочі процеси в державних органах, зокрема, удосконалити проведення публічних консультацій щодо формування та впровадження державної політики, а також процес моніторингу та контролю виконання управлінських рішень. Проведення аудиту цих процесів допоможе виявити загальні негативні тенденції та поліпшити їх для зручності громадян, включаючи використання сучасних інформаційно-технологічних рішень. Також важливо покращити систему управлінської підзвітності відповідно до європейських стандартів з урахуванням особливостей системи державного управління в Україні.

Аналіз Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану" від 24 березня 2022 року (№ 2145-ІХ) [58] свідчить про те, що головним пріоритетом у регулюванні земельних відносин під час воєнного стану є забезпечення продовольчої безпеки. Це вимагає покращення взаємодії між органами виконавчої влади в сфері охорони та раціонального використання земель в Україні шляхом оптимізації структури виконавчої влади та підвищення ефективності її взаємодії з іншими гілками влади та місцевим самоврядуванням.

У залежності від правового режиму воєнного стану, функції та обов'язки органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в галузі використання та охорони земель можуть змінюватися.

Таблиця 3.1

НУБІП України

Зміст правового регулювання прогнозування, програмування та планування у сфері використання й охорони земель як компетенції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

Повноваження	Загальна компетенція	Виключна компетенція	Власні (самоврядні) повноваження	Делеговані повноваження
Повноваження сільських, селищних, міських рад	прогнозування, програмування, планування	прогнозування, програмування, планування		
Виключно на пленарних засіданнях міських рад (міст з районним поділом)		програмування		
Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у галузі будівництва			програмування, планування	
у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища			програмування, планування	координація, прогнозування, планування
у сфері соціального захисту населення			планування	

Повноваження	Загальна компетенція	Виключна компетенція	Власні (самоврядні) повноваження	Делеговані повноваження
Повноваження районних і обласних рад				
Виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради		програмування, планування		
Місцеві державні адміністрації – делеговані повноваження районних і обласних рад				прогнозування, програмування, планування

* Джерело сформовано за даними [59]

3.2 Перспективи удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель

Перспективи удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель включають:

1. **Зміна законодавства.** Можна охарактеризувати удосконаленням та розширенням законодавства, що стосується земельних питань, включаючи більш деталізовані норми та стандарти для забезпечення сталого використання земель.

Зміна законодавства є ключовою перспективою для удосконалення управління земельними ресурсами та забезпечення сталого використання земель. Це може включати в себе:

- розширення екологічних норм: Введення більш суворих екологічних стандартів та обмежень для діяльності, що може вплинути на природні екосистеми та біорізноманітність.

- земельне планування: Розвиток систем земельного планування, які враховують стале використання земель та довгострокові аспекти земельних ресурсів.

- правила відведення земель: Визначення чітких правил та процедур для відведення земель з метою уникнення незаконного відведення та корупційних схем.

- заохочення сталого землекористування: Включення законодавчих стимулів для підтримки та поширення сталих практик використання земель, таких як агроекологічні методи сільського господарства.

- зменшення конфліктів: Законодавчі механізми для вирішення конфліктів та спорів стосовно земельних прав та використання земель.

Зміни у законодавстві можуть створити каркас для сталого використання земельних ресурсів та забезпечення ефективного управління ними, а також сприяти зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та забезпечити збалансований розвиток.

НУБІП України

2. Підвищення транспарентності. Характеризується встановленням систем моніторингу та публічного доступу до даних про земельні ресурси, що сприятиме зменшенню корупції та підвищенню відкритості процесів управління земельними питаннями.

Підвищення транспарентності є важливою перспективою для удосконалення управління земельними ресурсами та боротьби з корупцією в цій сфері. Цей процес може включати в себе наступні аспекти:

- системи моніторингу: Розробка та впровадження ефективних систем моніторингу, які дозволять стежити за використанням земель, розподілом прав на землю та ступенем відповідності земельних проєктів екологічним та іншим стандартам.

- відкритий доступ до інформації: Забезпечення публічного доступу до даних про земельні ресурси, зокрема, інформації про відведення земель, власників земель, їх використання та умови оренди чи володіння.

- звітність: Вимога від органів управління та земельних власників подавати регулярні звіти про стан та використання земельних ресурсів.

- залучення громадськості: Залучення громадськості до моніторингу та відстеження земельних питань, а також створення механізмів для подання скарг та розгляду громадських скарг щодо порушень у земельному використанні.

- впровадження технологій: Використання сучасних технологій для збору, аналізу та розповсюдження інформації про земельні ресурси, що зробить цей процес більш доступним та швидким.

Підвищення транспарентності сприяє більш ефективному управлінню земельними питаннями, підвищенню довіри суспільства до влади та зменшенню можливостей для корупції та незаконних схем в цій сфері.

3. Залучення громадськості. Активне включання громадськості та зацікавлених сторін у процеси прийняття рішень та контролю за використанням земель, що сприятиме більш об'єктивному та збалансованому прийняттю рішень.

НУБІП України

Залучення громадськості є важливою перспективою для поліпшення управління земельними ресурсами та забезпечення більш об'єктивного та збалансованого прийняття рішень у сфері землекористування. Цей підхід

передбачає:

- громадське обговорення: Організацію публічних обговорень та консультацій з громадськістю щодо земельних планів, проектів відведення земель та змін у використанні земель.

- участь у прийнятті рішень: Включення представників громадськості у робочі групи, комісії та органи, що вирішують земельні питання.

- публічна інформація: Забезпечення доступу до інформації про земельні ресурси, плани та проекти, що дозволить громадськості бути інформованою та брати участь у обговореннях.

- моніторинг та контроль: Створення можливостей для громадськості відстежувати та контролювати використання земельних ресурсів, а також подавати скарги на порушення.

- громадський нагляд: Розвиток громадських організацій та ініціатив, які працюють на користь сталого використання земель і відстоюють права громадськості.

Залучення громадськості допомагає забезпечити, що прийняття рішень в сфері земельних питань відбувається більш об'єктивно та з урахуванням різних голосів і інтересів, що сприяє створенню більш справедливих та ефективних рішень.

4. Використання технологій. Впровадження сучасних технологій, таких як геоінформаційні системи, для забезпечення точного моніторингу та аналізу земельних ресурсів.

Використання сучасних технологій, зокрема геоінформаційних систем (ГІС), має великий потенціал для поліпшення управління земельними ресурсами та забезпечення сталого використання земель. Основні переваги включають:

НУБІП України

- точний моніторинг: ГІС дозволяють збирати та аналізувати геодані, що дозволяє більш точно визначати використання та зміни використання земельних ресурсів.

НУБІП України

- планування та прогнозування: ГІС можуть бути використані для створення моделей та сценаріїв розвитку, що допомагають приймати обґрунтовані рішення щодо земельного планування.

- ефективність ресурсів: Використання технологій допомагає зменшити зайві витрати та оптимізувати використання земельних ресурсів.

НУБІП України

- моніторинг екологічних аспектів: ГІС можуть бути використані для відстеження стану природних ресурсів та виявлення потенційних екологічних проблем.

- спільна робота та обмін даними: ГІС можуть сприяти обміну даними та спільній роботі між різними зацікавленими сторонами.

НУБІП України

- Виродження технологій, зокрема ГІС, може робити управління земельними ресурсами більш ефективним, об'єктивним та допомагати зменшити негативний вплив на навколишнє середовище.

НУБІП України

5. Поширення сталих практик. Підтримка та поширення практик сталого землекористування та використання земельних ресурсів для забезпечення екологічності та сталого розвитку.

Використання сталих практик земель (або сталого землекористування) – це підхід для використання земельних ресурсів, який спрямований на забезпечення збалансованого розвитку, який задовольняє потреби сучасного суспільства, не шкодячи природному середовищу та зберігаючи ці ресурси. До основних характеристик сталого розвитку включають:

НУБІП України

- збереження родючості ґрунтів. Запобігання виснаженню та деградації ґрунтів шляхом застосування методів, які підтримують та поліпшують їх родючість;

НУБІП України

- збереження біорізноманітності. Захист та збереження природних екосистем та різноманітності видів;

НУБІП України

- ефективне використання водних ресурсів. Рациональне використання води та заходи для зменшення водопроводу та забруднення водних джерел;

- сталість використання. Планування та використання земель з урахуванням довгострокової сталості та відновлюваності ресурсів;

НУБІП України

- залучення громадськості. Включення громадськості та зацікавлених сторін у процеси управління та планування земельного користування;

- мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище. Зменшення негативного впливу на повітря, водні ресурси та ґрунти шляхом застосування більш екологічно чистих технологій та практик.

НУБІП України

Цей підхід спрямований на збалансований розвиток, який враховує потреби сучасного суспільства, дбає про навколишнє середовище та забезпечує стале використання земельних ресурсів на майбутнє.

НУБІП України

6. Міжнародна співпраця. Розвинення співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну досвідом та найкращими практиками у сфері землекористування та охорони земель

Міжнародна співпраця в сфері землекористування та охорони земель є ключовою перспективою для обміну знань, досвіду та найкращих практик, і вона включає:

НУБІП України

- обмін досвідом: Співпраця з іншими країнами дозволяє вивчити їх досвід у використанні земель, вирішенні екологічних питань та сталому розвитку.

- технічна допомога: Міжнародні організації та країни можуть надавати технічну допомогу для розвитку інфраструктури та здійснення проектів в галузі землекористування.

НУБІП України

- спільні дослідження та проекти. Об'єднання зусиль для спільних досліджень та проектів з охорони та раціонального використання земель.

НУБІП України

- міжнародні стандарти та норми: Розробка та прийняття міжнародних стандартів та норм, які сприяють сталому використанню земельних ресурсів.

НУБІП України

– діалог та обговорення: Участь у міжнародних форумах, конференціях та діалогах для обміну ідеями та розв'язання спільних проблем.

Міжнародна співпраця допомагає уникнути дублювання зусиль, зробити більш ефективними програми землекористування та охорони земель, а також впроваджувати найкращі практики та рішення на міжнародному рівні для забезпечення сталого використання земель.

Усі вище описані підходи спрямовані на покращення управління та збереження земельних ресурсів, що є важливими для економічного та екологічного розвитку нашого суспільства.

Також можна виділити наступні основні напрямки вдосконалення взаємовідносин органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері охорони та раціонального використання земель в Україні, наскільки їх залучення загострилося в рамках військових дій та запровадження правового режиму воєнного стану на території України становить:

– вдосконалити відносини між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у сфері земельних відносин в Україні. Це набуває все більшої актуальності у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та запровадженням військових дій і воєнного стану в Україні:

– подальше розмежування повноважень між державою і місцевим самоврядуванням щодо земель, зокрема, регулювання земельних відносин та охорони довкілля, для більш ефективної реалізації управлінських функцій згідно повноважень з точки зору наявності професійної, підзвітної, підконтрольної, результативної та ефективного системи управління відповідно до українського законодавства «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 28 квітня 2021 року № 1423-IX та інших актів земельного законодавства;

НУБІП України

- удосконалення внутрішньої структури місцевого самоврядування щодо охорони та раціонального використання земель;

НУБІП України

- формалізація нормативно-правового забезпечення фінансово-економічних функцій органу місцевого самоврядування за таким правилом, як «гроші йдуть за повноваженнями» (місцеві податки, місцеві програми) щодо земель, у сфері регулювання земельних відносин та охорони довкілля, а також стосовно шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, фінансуванням та в межах повноважень інших заходів, пов'язаних із запровадженням правового режиму воєнного стану на території України;

НУБІП України

- приведення чинного українського земельного законодавства, а також законодавства з питань місцевого самоврядування у відповідність з європейськими промисловими та природоохоронними, а також іншими міжнародними промисловими та природоохоронними ініціативами України;

НУБІП України

- налагодження статистики земельного фонду і земельних відносин на всіх адміністративних рівнях, в тому числі обліку земельних ділянок, які розташовані на територіях, на яких відбувалися або відбуваються бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними силами Російської Федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди, а також таких, що зазнали шкоди та збитків внаслідок збройної агресії Російської Федерації [58];

НУБІП України

- удосконалення законодавства з адміністрування, в тому числі з питань щодо земель. Зокрема, стосовно визначення земельних ділянок, які розташовані на територіях, на яких відбувалися або відбуваються бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними силами Російської Федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на

НУВБІП України

яких наявні фортифікаційні споруди, а також визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської

Федерації (Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України

від 18 травня 2022 р. № 295), а також, практичне відображення й фіксація

шляхів вирішення проблеми оцінювання й відшкодування збитків,

завданих земельному фонду внаслідок військових дій, особливостей

регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану [52]

3.3. Концепт розподілу функцій управління раціональним використанням та охороною земель на місцевому рівні в контексті розвитку територіальних громад

На сучасному етапі розвитку територій громад виникають проблеми, які можна вирішити через інституційні підходи до формування державної політики.

Серед цих проблем можна виділити відсутність належного нормативно-правового забезпечення та відповідного державного органу, який відповідав би за керівництво цим процесом. Також важливо відзначити, що чинне законодавство стосовно регулювання планування розвитку не є ефективним.

Згідно зі статтею 13 Конституції України, визначено, що земля є власністю українського народу, і органи державної влади та місцевого самоврядування здійснюють права власника від імені народу [14].

План дій, пов'язаний з впровадженням Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, що був затверджений Урядом 18.06.2014 року, передбачав внесення змін до Конституції України, Земельного кодексу України, закону про місцеві вибори та вирішення питань адміністративно-територіального устрою держави до кінця цього року.

Однак з різних об'єктивних причин реалізація завдань цього законодавчого етапу Концепції тривала довше і була перенесена на пізніший час [60].

План реформ з децентралізації та місцевого самоврядування, який був визначений у Коаліційній угоді фракцій Верховної Ради України на 2015 рік, стосовно ефективного розподілу повноважень місцевих органів влади та органів

місцевого самоврядування, належного фінансового забезпечення місцевого самоврядування, створення самодостатніх громад і територіальної організації влади на місцевому рівні, також не був реалізований.

Сутність і розмір програмних заходів Концепції, схваленої Урядом, не були підтримані всіма прийнятими документами, деякі з яких були фрагментарними та не містили конкретних інструментів для їх впровадження.

Концепція децентралізації передбачає заміну централізованої системи державної влади та управління системою місцевої влади та самоврядування, яку здійснюють самоврядні територіальні (місцеві) громади, як в інституційному, так і функціональному плані.

З метою впровадження цієї концепції в 2014 році було розпочато процес ухвалення нормативно-правових актів, який триває і досі, для створення правового основи для децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. До цих актів входять такі закони України, як "Про співробітництво територіальних громад" (від 17 червня 2014 р. № 1508-VII), "Про засади державної регіональної політики" (від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII), "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" (від 24 грудня 2015 р. № 909-VIII), "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин" (від 28 грудня 2014 р. № 79-VIII) та інші.

1. Формування життєздатних територіальних громад, які мають відповідні ресурси, територію і об'єкти соціальної інфраструктури, необхідні для успішного виконання функцій та завдань, покладених на органи місцевого самоврядування, відбувається відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», прийнятого 5 лютого 2015 року. Згідно зі статтею 11 цього закону, Методику формування життєздатних територіальних громад затвердив Кабінет Міністрів України постановою № 214 від 8 квітня 2015 року. [59]. У цьому законі визначено, що спроможна територіальна громада - це територіальні громади сіл (селищ, міст), які шляхом добровільного об'єднання

НУБІП України можуть забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сферах освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального

господарства, з урахуванням ресурсів людських кадрів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури на відповідній території.

Україна повинна рухатися в цьому напрямку, оскільки розвиток - це складний процес, який має бути системним. Управління земельними та

природними ресурсами, а також землекористування є важливою складовою інноваційного розвитку країни, регіонів, територіальних громад та

сільськогосподарських суб'єктів. Під час проведення децентралізаційних процесів важливо пам'ятати, що децентралізація не передбачає поділу країни, але

створює можливості для розвитку всього державного простору, надаючи пріоритет громадам, які об'єднують мешканців міст, селищ і сіл.

Децентралізаційні процеси в нашій державі не врівноважують розподіл повноважень між центральною та регіональною владою, а також між регіональними та місцевими органами самоврядування. Спочатку необхідно

передати більше повноважень територіальним громадам, і лише після цього розглядати розширення регіональних органів самоврядування. Надзвичайно

важливо, щоб реформа територіальної влади не призвела до олігархічного контролю в інтересах регіональних бюрократів та олігархів [61]. Отже, ситуація

вимагає перегляду та делегування значної частини управлінських рішень на рівень місцевого самоврядування. З урахуванням цього, запропоновано

розподілити повноваження (за функціональним призначенням) між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, які відповідають за управління системою землекористування (рис.3.2).

Отже, ідея децентралізації у вирішенні проблем, пов'язаних із гармонійним розвитком об'єднаних громад, передбачає зміни як в інституційному, так і

функціональному вимірах, що стосуються самоуправління територіальних громад. Для цього необхідно:

НУБІП України

- по-перше, створити єдине територіальне середовище для життєдіяльності територіальної громади, включаючи управління земельними та іншими природними ресурсами як основний об'єкт децентралізації повноважень

НУБІП України

(громада повинна керувати всіма ресурсами як єдиною системою).

- по-друге, надати територіальній громаді повноваження для контролю та санкціонування управління земельними та іншими природними ресурсами місцевих громад.

НУБІП України

- по-третє, створити ефективну систему місцевого самоврядування, державного управління і корпоративної економіки для земельного та природокористування.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Концепт розподілу функцій між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо формування землекористувань у межах територіальних громад

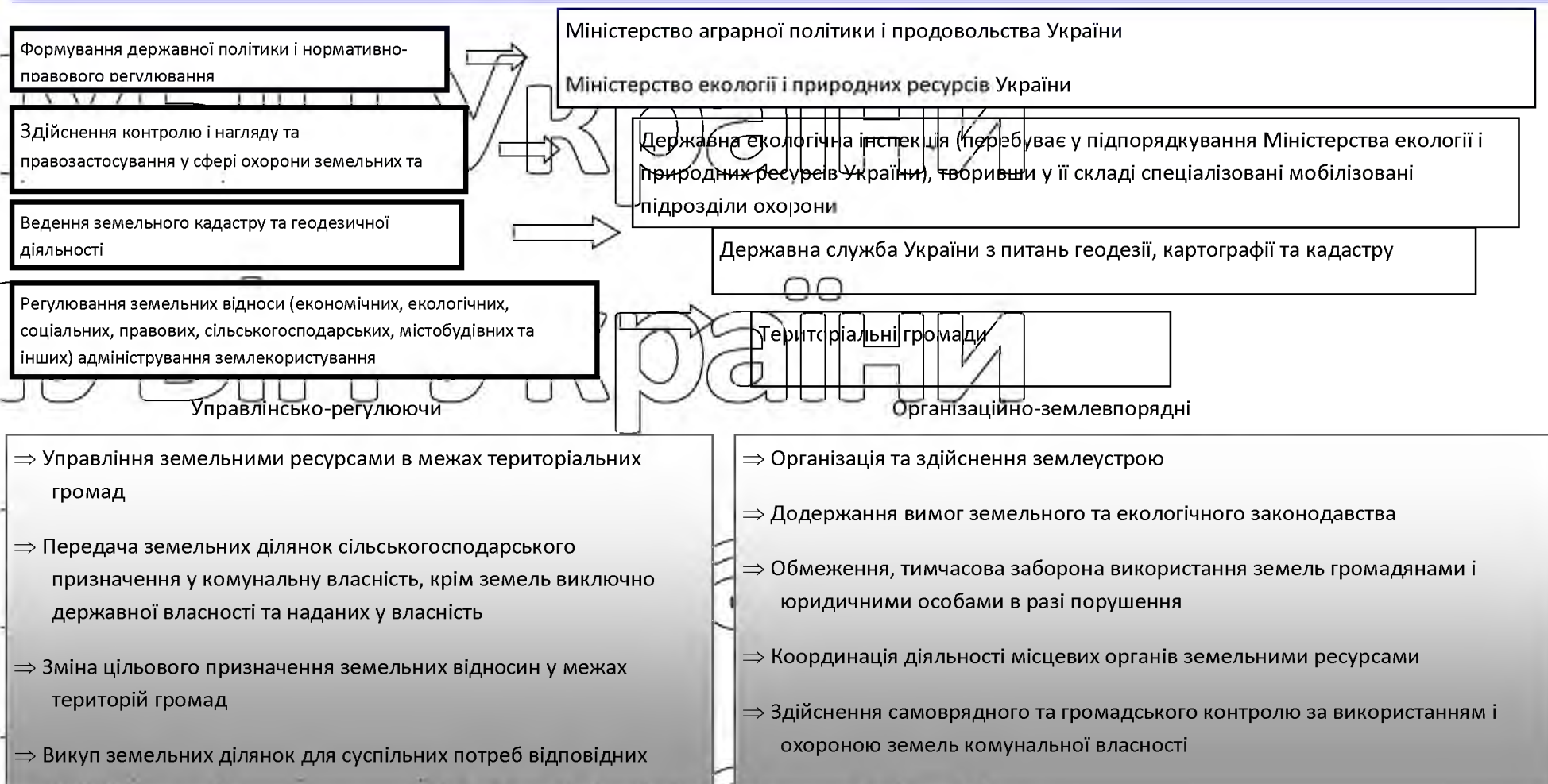

Рис. 3.1. Концептуальна модель розподілу функцій між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування стосовно формування землекористування в територіальних громадах (розроблено автором)

НУБІП України

ВИСНОВОК

Отже, нині питання управління земельними ресурсами на загальнодержавному рівні надзвичайно гостре. Радою національної безпеки і оборони України визначається, що залишаються невирішеними такі проблемні питання: реформування відносин власності на землю, вдосконалення земельного законодавства, створення інфраструктури ринку земель, організація автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру тощо; складні процедури прийняття рішень щодо надання (викупу) земельних ділянок, повільними темпами оформлюються правовстановлюючі документи з права власності на землю; недостатніми темпами проводяться роботи щодо інвентаризації та нормативної грошової оцінки земель; не встановлено меж більшості населених пунктів; ще на початковому етапі роботи з розмежування земель державної та комунальної власності, що стримує завершення процесу земельної реформи.

Зазначені недоліки створюють умови для масових порушень земельного законодавства, а також порушень конституційних прав громадян. Сфера земельних відносин уражена корупцією, стала сприятливим середовищем для діяльності організованих злочинних угруповань, у тому числі з залученням працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів.

Частішають випадки прийняття судами неправомірних рішень у справах з питань земельних відносин, унаслідок чого органи виконавчої влади змушені вчиняти незаконні дії щодо надання, всупереч вимогам законодавства, земельних ділянок у власність суб'єктам господарювання. Поширились також випадки самочинного зайняття земельних ділянок. Масовою стала забудова прибережних захисних смуг уздовж річок, морів, навколо озер і водосховищ. Головна причина наростання негативних тенденцій в галузі управління земельними ресурсами – це критичне зниження ефективності функціонування

НУВБІП України

механізмів взаємовідносин органів публічної влади. Це зумовлено неадекватними організаційними змінами, недостатнім нормативно-правовим регулюванням їх діяльності, фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням і незадовільною кадровою політикою в зазначених органах.

НУВБІП України

Проаналізовано адміністративно-правові засади розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у сфері охорони земель з метою реалізації положень Конституції

НУВБІП України

України щодо прав власності, користування та розпорядження. Управління майном з метою формування ефективної структури управління та виконавчо-розпорядчої діяльності органів державної влади.

НУВБІП України

Охарактеризовано зміст поняття місцевого самоврядування та його ролі у системі влади, а також повноважень органів виконавчої влади у сфері охорони і раціонального використання земель. Систематизовано компетенції органів місцевого самоврядування у сфері використання й охорони земель.

НУВБІП України

Аналіз змісту повноважень, прав та обов'язків органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також потенційних ризиків, які можуть виникнути після закінчення війни у зв'язку з реалізацією відповідних положень законодавства України, свідчить, що основним пріоритетом у регулюванні земельних відносин в умовах воєнного стану є продовольча безпека.

НУВБІП України

Визначено шляхи вдосконалення відносин між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо земельних ресурсів в Україні, актуальність яких загострюється у зв'язку із запровадженням правового режиму воєнного стану в державі.

НУВБІП України

Визначенні проблемні питання та перспективи удосконалення управлінських та організаційно-правових підходів у сфері охорони та раціонального використання земель.

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України. LIGA 360. 2018. URL:<https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A>].

2. [Земельна реформа на регіональному рівні (на прикладі Київської області за 1991-2011 рр.): монографія / Й.М. Дорош, С.О. Осипчук, М.П. Стецюк, О.С. Дорош, за заг. ред. Й.М. Дороша. Київ: ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. 188 с. – Бібліогр.: С. 177-182].

3. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» №425-VII від 03.09.2013 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/425-18/page>

4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» №1264-12 від 25.06.1991 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page>

5. Закон України «Про державний земельний кадастр» №3613-6 від 07.07.2011 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>

6. Закон України «Про охорону земель» № 962-IV від 19.06.2003 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/962-15>

7. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» № 963-IV від 19.06.2003 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/963-15>

8. Закон України «Про оцінку земель» від №1378-IV 11.12.2003 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>

9. Закон України «Про землеустрій» №858-15 від 22.05.2003 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15>

10. Корнєєв Ю.В., Мацелик М.О. Земельне право : навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 240 с.

11. Шуміло О.М. Земельне право України (у схемах) : навч. посібник; МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 288 с.

12. Система органів управління. Сайт Анатолія Миколайовича Мірошніченка. URL: <http://www.amm.org.ua/ua/study-book/11-management-land-resources/98-system-of-regulatory-authorities#footnote2>.

НУБІП УКРАЇНИ

13. Мірошніченко А.М. Земельне право України: підручник. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 678 с.

14. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

НУБІП УКРАЇНИ

15. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

16. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

НУБІП УКРАЇНИ

17. Про столицю України – місто-герой Київ : Закон України від 15.01.1999 р. № 401-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>.

18. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999р. №586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.

НУБІП УКРАЇНИ

20. Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-%D0%BF#Text>.

21. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text>.

НУБІП УКРАЇНИ

22. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000р. №1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>.

23. Положення про Міністерство оборони України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 730). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF#Text>.

24. Про Фонд державного майна України: Закон України від 9 грудня 2011 р. № 4107-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>.

НУБІП УКРАЇНИ

25. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI (із змін. та допов.). Відомості Верховної Ради України. 2011. № 34. Ст. 343.

26. Про будівельні норми : Закон України від 05.11.2009 р. № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>

27. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 197 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 850). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-%D0%BF#Text>

28. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

29. Положення про Міністерство інфраструктури України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text>

30. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV (із змін. та допов.). Офіційний вісник України. 2000. № 6. Ст. 2000. 354 № 4/2021

31. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, ратифікована Законом України від 10 листопада 1994 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 46. Ст. 415.

32. Магновський І. Формування внутрішньодержавного права в умовах інтеграційних правових процесів сучасності. Право України. 2005. № 3. С. 118–121.

33. Загальнодержавна програма імплементації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджена Законом України від 18 березня 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 29. Ст. 367.

34. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і техніки державами-членами, з іншої сторони. Закон України від 16 вересня 2014 р. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. Ст. 2021.

35. Носік В. В. Земельно-правові проблеми забезпечення сталого розвитку України. Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 50-річчю створення Донецького національного університету та 30-ї річниці створення кафедри господарського права Донецького національного університету (14–15 травня 2015 р.) / за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук, А. Г. Бобкової. Вінниця: ДонНУ, 2015. С. 209–211.

36. Підлісний Є. О. Право власності іноземців на землю: український підхід та стандарти ЄС. Проблеми гармонізації законодавства країн СНД та Європейського Союзу: матеріали Міжнар. наук.-прак. конференції. Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. С. 353–354.

37. Програма перегляду державних будівельних норм і правил на період до 2015 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 471. Офіційний вісник України. 2011. № 35. Ст. 1439

38. Паляничко Н.І. Аналіз стану та ефективності використання земельних ресурсів в Україні. Н.І.Паляничко. Збалансоване природокористування. 2016. № 1. С. 128-132.

39. Дорош Й.М. Еволюція поняття землеустрою в Україні. Й.М. Дорош. Землевпорядний вісник. 2011. № 2. С. 25 – 29.

40. Дорош О.С. Ключова роль землеустрою у плануванні розвитку системи землекористувань у межах територіальних громад. О.С. Дорош, В.А. Фоменко, Д.М. Мельник. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2018. № 2. с. 22–33. URL: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy.2018.02.022>

41. Гадзало Я.М. Наукові основи розвитку аграрного підприємництва та сільських територій за селозберігаючою моделлю (наукова доповідь). Я.М. Гадзало, В.М.Жук. Київ: ІННД «ІАЕ», 2015. 40с.

42. Ходаківська О.В. Земельні відносини: пошук балансу інтересів між державним регулюванням та неолібералізмом. О.В.Ходаківська, Р.Левек. Економіка АПК. 2018. № 6. С.5-17.

43. Остапчук С.М. Сільськогосподарське землекористування в Україні: аналіз тенденцій розвитку та облікове відображення в умовах можливого запровадження ринку прав оренди. С.М.Остапчук, Л.Р.Воляк. Облік і фінанси. 2016. №4 (74). С.46-59

44. Дорош О.С. Роль соціально-економічної й інституційної складових у формуванні й функціонуванні агрохолдингів в Україні. О.С. Дорош, І.П. Купріяничук. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2016. № 3. С. 12-19. URL: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy.2016.03.012>

45. Лупенко Ю.О. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності /Ю.О.Лупенко, М.Ф.Кропивко. Економіка АПК. 2013. № 7. С. 5–20

НУВБІП УКРАЇНИ

46. Топ 100 латифундистів України. Головний сайт про агробізнес «Latifundist.com». URL: <https://latifundist.com/rating/top100#292>

47. Закон України «Про оренду землі» від 6 жовтня 1998 року № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>

НУВБІП УКРАЇНИ

48. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 р. за №191-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-19#Text>

49. Про Основні напрями земельної реформи в Україні на 2001-2005 роки: Указ Президента України від 30 травня 2001 року № 372/2001. Офіційний вісник України, 2001, № 34, 15 червня. С. 34

НУВБІП УКРАЇНИ

50. Рогач С.М. Екологічні аспекти формування ринку сільсько-господарських земель в Україні. С.М.Рогач. Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства. 2016. URL: <http://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/48/46>

51. Екологія землекористування: навчальний посібник. А.М.Третяк, О.С.Будзак, В.М.Третяк та ін.; за заг. ред. А.М.Третяка. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 178с. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Book/6.pdf>

НУВБІП УКРАЇНИ

52. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18 травня 2022 № 295. URL: <https://minagro.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodiki-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-zemelnomu-fondu-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi>

НУВБІП УКРАЇНИ

53. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (редакція від 21.03.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

НУВБІП УКРАЇНИ

54. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V

НУВБІП УКРАЇНИ

55. Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2022 № 1364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#Text>

НУБІП України

56. Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2120-IX

НУБІП України

57. Бабенко К. А. Адміністративна реформа як невід’ємна складова процесу реалізації Конституції України. URL: [https://gaas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/425-administrativna-reforma-yak-nevid-emna-skladova-protsesu-realizatsiji-konstitutsiji-](https://gaas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/425-administrativna-reforma-yak-nevid-emna-skladova-protsesu-realizatsiji-konstitutsiji-ukrajini.html)

ukrajini.html.

НУБІП України

58. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану Закон України від 24 березня 2022 № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>

59. Про затвердження методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. Офіційний вісник України. 2015. № 33 / С. 9637.

60. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Офіційний вісник України. 2014. № 30. С. 18.

НУБІП України

61. Новаковська І.О. Управління міським землекористуванням: монографія. К.: Аграр наука, 2016. 304 с

НУБІП України

НУБІП України